

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (δεύτερο πενταμελές τμήμα)
της 18ης Ιανουαρίου 2005*

Στην υπόθεση T-93/02,

Confédération nationale du Crédit mutuel, με έδρα το Παρίσι (Γαλλία),
εκπροσωπούμενη από τους A. Carnelutti και J.-P. Gunther, δικηγόρους,

προσφεύγουσα,

υποστηριζόμενη από τη

Γαλλική Δημοκρατία, εκπροσωπούμενη από τους G. de Bergues και F. Million, με
τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

παρεμβαίνουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τον G. Rozet,
με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

που έχει ως αντικείμενο προσφυγή για την ακύρωση της απόφασης 2003/216/ΕΚ της Επιτροπής, της 15ης Ιανουαρίου 2002, σχετικά με την κρατική ενίσχυση που εφαρμόζει η Γαλλική Δημοκρατία υπέρ της Crédit mutuel (ΕΕ L 88, σ. 39), υπό τη μορφή υπερκαλύψεως των εξόδων συγκεντρώσεως και διαχειρίσεως της αποταμιεύσεως που διέπεται από τον μηχανισμό του «Livret bleu»,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(δεύτερο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους J. Pirrung, πρόεδρο, V. Tiili, A. W. H. Meij, M. Βηλαρά και N. J. Forwood, δικαστές,
γραμματέας: J. Palacio González, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 8ης Ιουνίου 2004,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Ιστορικό της διαφοράς

- ¹ Με την παρούσα προσφυγή, η Confédération nationale du Crédit mutuel ζητεί από το Πρωτοδικείο να ακυρώσει την απόφαση 2003/216/ΕΚ της Επιτροπής, της 15ης Ιανουαρίου 2002, σχετικά με την κρατική ενίσχυση που εφαρμόζει η Γαλλική Δημοκρατία υπέρ της Crédit mutuel (ΕΕ L 88, σ. 39, στο εξής: προσβαλλομένη απόφαση).

Crédit mutuel

- 2 Η *Crédit mutuel* είναι αποκεντρωμένος τραπεζικός όμιλος, αποτελούμενος από ένα δίκτυο υποκαταστημάτων της *Crédit mutuel*, με καθεστώς συνεταιριστικής τράπεζας. Κάθε τοπικό υποκατάστημα οφείλει να ανήκει σε μια περιφερειακή ομοσπονδία και κάθε ομοσπονδία ανήκει στην *Confédération nationale* [εθνική συνομοσπονδία] du *Crédit mutuel*, κεντρικό όργανο του δικτύου, κατά την έννοια του άρθρου L511-30 του γαλλικού νομοσυντακτικού και χρηματοπιστωτικού κώδικα. Ο οργανισμός αυτός, προσφεύγων στην παρούσα υπόθεση, έχει το καθεστώς ενώσεως μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.
- 3 Ο αριθμός των τοπικών υποκαταστημάτων της *Crédit mutuel*, καθένα από τα οποία μπορεί να έχει ένα ή περισσότερα υποκαταστήματα, από 2031 το 1991 μειώθηκε στα 1820 το 2001. Κατά τον χρόνο εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, τις μετοχές των υποκαταστημάτων αυτών κατείχαν 5,7 εκατομμύρια μέτοχοι. Μεταξύ 1999 και 2001, η *Crédit mutuel* ήταν η πέμπτη σε μέγεθος γαλλική τράπεζα σε καταθέσεις και η τρίτη σε μέγεθος δικτύου υποκαταστημάτων.

Livret bleu

- 4 Το *Livret bleu*, που δημιουργήθηκε με τον νόμο 75-1242, της 27ης Δεκεμβρίου 1975, ο οποίος εισήγαγε διορθωτικό νόμο περί δημοσιονομικών για το 1975 (*JORF* της 28ης Δεκεμβρίου 1975, σ. 13435), αποτελεί ένα προϊόν αποταμιεύσεως υποκείμενο σε ρύθμιση και απευθυνόμενο στο ευρύ κοινό, του οποίου το δικαίωμα αποκλειστικής διανομής έχει παραχωρηθεί από τις αρχές στην *Crédit mutuel*.
- 5 Το επιτόκιο που παρέχει η *Crédit mutuel* για τις καταθέσεις στο *Livret bleu* καθορίζεται από το κράτος. Το καταβαλλόμενο στους αποταμιευτές καθαρό

επιτόκιο είναι ταυτόσημο με το επιτόκιο του Livret A (που διανέμεται από τα Caisses d'épargne και από το Ταχυδρομείο), το οποίο ήταν το βασικό ανταγωνιστικό προϊόν υποκείμενης σε ρύθμιση αποταμιεύσεως. Κατά τον χρόνο εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, το επιτόκιο ήταν 3 % ετησίως. Το ποσό των καταθέσεων ανά βιβλιάριο δεν μπορεί να υπερβαίνει ένα ορισμένο όριο, ίδιο με αυτό που είχε οριστεί για το Livret A, το οποίο, από το 1991, ανερχόταν για τους ιδιώτες σε 100 000 γαλλικά φράγκα (FRF) (15 245 ευρώ) και από 1ης Ιανουαρίου 2002 σε 15 300 ευρώ.

- 6 Το επιτόκιο καταθέσεων στο Livret bleu αποτελεί αντικείμενο φορολογικής μεταχειρίσεως κατά παρέκκλιση της γενικής φορολογικής νομοθεσίας που διέπει την αποταμίευση. Ενώ η γενική φορολογική νομοθεσία επιτρέπει στα φυσικά πρόσωπα, ιδίως όσον αφορά τα επιτόκια καταθέσεων για εγκατεστημένους στη Γαλλία καταθέτες, να επιλέξουν κάποια απαλλακτική εισφορά αντί φόρου επί του εισοδήματος, για το επιτόκιο του Livret bleu δεν υπάρχει τέτοιο δικαίωμα επιλογής, αλλά υπόκειται, σε όλες τις περιπτώσεις, σε απαλλακτική εισφορά. Ωστόσο, η εισφορά αυτή επιβαρύνει μόνο το ένα τρίτο του επιτοκίου αυτού.
- 7 Τα κεφάλαια που συγκεντρώνονται στο Livret bleu, το ύψος των οποίων κυμαινόταν κατά τη δεκαετία του '90 μεταξύ 80 και 100 δισεκατομμυρίων FRF, διεισθάνοντο εξ αρχής για διάφορες πιθανές χρήσεις. Αρχικώς, η Crédit mutuel είχε την υποχρέωση να διαθέτει το 50 % των κεφαλαίων (το οποίο το 1983 ανήλθε στο 65 %) για χρήσεις που εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον (στο εξής: EIG) και ιδίως για τη χρηματοδότηση της κοινωνικής κατοικίας και για την εγγραφή αξιογράφων εκδιδόμενων από το κράτος και από τους δημόσιους οργανισμούς, ενώ το υπόλοιπο παρέμενε στην ελεύθερη διάθεση της τράπεζας.
- 8 Μετά από απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1991 (*JORF* της 26ης Νοεμβρίου 1991, σ. 15383), ένα αυξανόμενο μέρος των πόρων διατέθηκε για τη χρηματοδότηση κοινωνικής κατοικίας, ιδίως διά της διαχειρίσεως των κεφαλαίων αυτών σε κεντρικό επίπεδο από το Caisse des dépôts et consignations (στο εξής: CDC), το οποίο διαθέτει τα κεφάλαια που προορίζονται για τη χρηματοδότηση της κοινωνικής κατοικίας σε δάνεια προς τους οργανισμούς διαχειρίσεως κατοικιών με χαμηλό ενοίκιο, κατά το πρότυπο της χρησιμοποίησεως των κεφαλαίων του Livret A των Caisses d'épargne [ταμειυτηρίων] και του Ταχυδρομείου. Από την απόφαση της

27ης Σεπτεμβρίου 1991 και μετά, το σύνολο της νέας συγκεντρώσεως στο Livret bleu άρχισε να διατίθεται για τη χρηματοδότηση της κοινωνικής κατοικίας και τα κεφάλαια που υπήρχαν στις 31 Δεκεμβρίου 1990 έπρεπε να περάσουν προοδευτικώς στη διαχείριση του CDC κατά ποσοστό 10% μέχρι το 2000. Σήμερα, το σύνολο των κεφαλαίων τελεί υπό την κεντρική διαχείριση του CDC.

- 9 Από το 1991, το CDC καταβάλλει σε λογαριασμό της Crédit mutuel, αποκλειστικώς ως πόρους υπό κεντρική διαχείριση, αμοιβή που αντιστοιχεί στο καθορισθέν από τις δημόσιες αρχές ακαθάριστο επιτόκιο, η οποία μετακυλιέται στους καταθέτες, καθώς και προμήθεια μεσολαβήσεως 1,3% επί των κεφαλαίων (στο εξής: προμήθεια εισπράξεως).
- 10 Επομένως, κατά την περίοδο που εξετάζεται στην προσβαλλομένη απόφαση, διακρίνονται τρεις χρήσεις των κεφαλαίων του Livret bleu:
 - τα κεφάλαια που από το 1991 τελούν υπό κεντρική διαχείριση από το CDC (προοριζόμενα για τη χρηματοδότηση της κοινωνικής κατοικίας και αποτελού-ντα το αντικείμενο της καταβολής της προμήθειας εισπράξεως)·
 - οι EIG πέραν των προαναφερθέντων κεφαλαίων (που συνίστανται ιδίως σε μακροπρόθεσμα δάνεια προς δημόσιους οργανισμούς, στο εξής: οι άλλες EIG)·
 - οι μη υποχρεωτικές χρήσεις.

Πάντως, οι δύο τελευταίες κατηγορίες χρήσεων επρόκειτο να εκλείψουν σταδιακώς κατά την περίοδο αυτή.

- 11 Το Livret bleu έπαιξε σημαντικό ρόλο για την Crédit mutuel. Ωστόσο, η σχετική του σημασία μειώθηκε, από ποσοτικής απόψεως, κατά τα προ του 2002 έτη. Το ποσοστό του Livret bleu επί των καταθέσεων της Crédit mutuel, το οποίο ανερχόταν το 1975 στο 70 % και το 1985 στο 60 % περίπου, μειώθηκε από το 1997 σε ποσοστό κατώτερο του 25 %.

Διοικητική διαδικασία

- 12 Στις 25 Ιανουαρίου 1991, η Επιτροπή έλαβε καταγγελία σχετική με τις ενισχύσεις που χορήγησε η Γαλλική Δημοκρατία στην Crédit mutuel στο πλαίσιο του Livret bleu. Με την από 6 Φεβρουαρίου 1998 επιστολή της, η Επιτροπή ενημέρωσε τις γαλλικές αρχές για την απόφασή της να κινήσει την προβλεπόμενη από το άρθρο 88, παράγραφος 2, ΕΚ διαδικασία εξετάσεως (ΕΕ C 146, σ. 6).
- 13 Η Crédit mutuel απηύθυνε στις 18 Ιουνίου 1998 στην Επιτροπή επιστολή, με την οποία αμφισβήτησε ότι τα μέτρα για τα οποία κινήθηκε η διαδικασία είχαν τον χαρακτήρα κρατικών ενισχύσεων, καθώς και φάκελο με αναλυτικά λογιστικά στοιχεία για το Livret bleu. Διάφοροι ενδιαφερόμενοι, μεταξύ των οποίων και οι καταγγέλλοντες, υπέβαλαν επίσης τις παρατηρήσεις τους στην Επιτροπή.
- 14 Αφού εξέτασε τον φάκελο που υπέβαλε η Crédit mutuel, η Επιτροπή αποφάσισε να ζητήσει έλεγχο της αναλυτικής λογιστικής καταστάσεως του Livret bleu. Για τον λόγο αυτόν προσέλαβε σύμβουλο του οποίου η τελική έκθεση υποβλήθηκε προς εξέταση στις γαλλικές αρχές και στην Crédit mutuel στις 10 Ιανουαρίου 2000. Τον Μάιο του 2000, η προσφεύγουσα ανέθεσε σε άλλο σύμβουλο επιχειρήσεων το έργο, μεταξύ άλλων, του ελέγχου της μεθοδολογίας των εργασιών αναλυτικής λογιστικής της Crédit mutuel και της καταρτίσεως του λογαριασμού εκμεταλλεύσεως του Livret bleu. Το έργο αυτό ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο του 2000 με την υποβολή λεπτομερούς εκθέσεως. Τον Απρίλιο του 2001 η Επιτροπή παρέτεινε την ισχύ της συμβάσεως του συμβούλου της, προκειμένου αυτός να εντοπίσει τις αποκλίσεις

μεταξύ των δύο λογιστικών μελετών και να προσδιορίσει τις τροποποιήσεις δεδομένων μεθοδολογίας που θα μπορούσαν, ενδεχομένως, να υιοθετηθούν ευλόγως και να ενσωματωθούν στην προηγούμενη αξιολόγησή του. Η τελική έκθεση του συμβούλου υποβλήθηκε στις γαλλικές αρχές στις 23 Ιουλίου 2001. Η Crédit mutuel και ο σύμβουλός της εξέφρασαν τη διαφωνία τους με τα τελικά συμπεράσματα του συμβούλου της Επιτροπής.

Προσβαλλομένη απόφαση

- 15 Στις 15 Ιανουαρίου 2002, η Επιτροπή εξέδωσε την προσβαλλομένη απόφαση.
- 16 Μετά από σύνοψη των γεγονότων και των παρατηρήσεων που της υποβλήθηκαν κατά τη διοικητική διαδικασία, η Επιτροπή αφιερώνει το σημείο V της προσβαλλομένης αποφάσεως στην αξιολόγηση των αντισταθμιστικών μέτρων που παρασχέθηκαν στην Crédit mutuel. Το σημείο αυτό περιλαμβάνει πέντε υποδιαίρεσεις.
- 17 Το σημείο V.1 της προσβαλλομένης αποφάσεως είναι αφιερωμένο «[στη] νόθευση του ανταγωνισμού και [στην] επίπτωση στις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών» και καταλήγει, με τη σκέψη 92, στο ακόλουθο συμπέρασμα:

«Οι χορηγηθείσες στην Crédit mutuel δυνητικές ενισχύσεις, λαμβανομένου υπόψη του χαρακτήρα τους ως ενισχύσεων λειτουργίας, της οικονομικής κατάστασης του τραπεζικού τομέα στην Ευρώπη, των ειδικών απαιτήσεων φερεγγυότητας στον τραπεζικό τομέα, είχαν ήδη επίπτωση στις συναλλαγές από τότε που τέθηκε σε ισχύ το “Livret bleu” και προκαλούσαν ολοένα και μεγαλύτερη στρέβλωση του ανταγωνισμού στο εσωτερικό του χρηματοπιστωτικού τομέα. Κατά συνέπεια, πρέπει να θεωρηθεί ότι η δυνητική ενίσχυση ήταν μια νέα ενίσχυση όταν τέθηκε σε εφαρμογή το 1975.»

- 18 Μετά από εξέταση, στο σημείο V.2 της προσβαλλομένης απόφασης, του «χαρακτηρισμού της κρατικής ενίσχυσης», η Επιτροπή εκθέτει, στη σκέψη 100, η οποία αποτελεί το σημείο V.3, με τίτλο «Το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα», τα εξής:

«Εάν το αντιστάθμισμα που εισπράττει η Crédit mutuel για την εκπλήρωση της αποστολής εξυπηρέτησης του γενικού συμφέροντος, υπό μορφή προμήθειας εισπραξης την οποία καταβάλλει το CDC, υπερβαίνει τα καθαρά έξοδα αυτής της κοινωφελούς υπηρεσίας (συνυπολογιζόμενων όλων των εσόδων και εξόδων που συνδέονται με την εκπλήρωση αυτής της αποστολής), η Crédit mutuel επωφελείται από ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων τραπεζών, στο βαθμό που λαμβάνει πρόσθετους πόρους οι οποίοι δεν χορηγούνται στις άλλες τράπεζες.»

- 19 Στη σκέψη 101 της προσβαλλομένης απόφασης, που περιλαμβάνεται στο σημείο V.4, το οποίο αναφέρεται «[στην] εκτίμηση του ποσού της κρατικής ενίσχυσης», η Επιτροπή καθορίζει την προσέγγισή της όσον αφορά τον προσδιορισμό του ποσού της ενισχύσεως ως εξής:

«Στο βαθμό που οι γαλλικές αρχές επικαλέστηκαν την ύπαρξη παροχής υπηρεσίας προς όφελος του γενικού οικονομικού συμφέροντος που συνδέεται με το μηχανισμό του “Livret bleu”, η Επιτροπή οφείλει να ζητήσει ισολογισμό των εσόδων και εξόδων που συνδέονται με την εκπλήρωση αυτής της υπηρεσίας, για να προσδιορίσει το δικαιολογημένο επίπεδο της αντιστάθμισης την οποία καταβάλλει το κράτος.»

- 20 Κατόπιν διαφόρων λογιστικών γνωμοδοτήσεων, η Επιτροπή καταλήγει στα ακόλουθα συμπεράσματα όσον αφορά τα αποτελέσματα του λογαριασμού εκμεταλλεύσεως του Livret bleu:

— η κεντρική διαχείριση των καταθέσεων από το CDC προκάλεσε απώλειες καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, αλλά απέφερε κέρδη το 1998·

— η διαχείριση των άλλων EIG απέφερε κέρδη που εκτιμώνται, για τη δεκαετία του '90, ετησίως σε ποσό μεταξύ 59 εκατομμυρίων FRF και 957 εκατομμυρίων FRF·

— η διαχείριση των ελεύθερων χρήσεων προκάλεσε απώλειες.

21 Τα αποτελέσματα συνοψίστηκαν, στη σκέψη 179 της προσβαλλομένης αποφάσεως, στον ακόλουθο πίνακα (σε εκατομμύρια FRF):

Έτος	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	Σύνολο
Καταθέσεις υπό κεντρική διαχείριση	[...] ¹	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	- 399
[Άλλες] EIG	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	2 592
Μη υποχρεωτικές χρήσεις	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	- 1 119
Συνολική διαφορά προ φόρου	1 096	505	301	- 471	- 135	- 87	- 156	20	1 074

22 Όσον αφορά την κατάρτιση του γενικού ισολογισμού των προϊόντων και βαρών που συνδέονται με την εκπλήρωση της υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος που συνδέεται με τον μηχανισμό του Livret bleu, η Επιτροπή εκθέτει τα εξής:

«[109] Τα έσοδα από τις EIG πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε κάθε περίπτωση, εφόσον αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των υποχρεώσεων που έχουν

1 — Απόκρυψη εμπιστευτικών στοιχείων.

επιβληθεί από το κράτος στο πλαίσιο του συστήματος του “Livret bleu”. Επιπλέον, πρέπει να επισημανθεί ότι θα ήταν παράλογο να αποκλεισθούν ορισμένες προσοδοφόρες χρησιμοποήσεις: το κράτος θα έπρεπε να αντισταθμίζει τις απώλειες από ορισμένες χρήσεις τη στιγμή που αποκομίζονταν επαρκή οφέλη από άλλες χρήσεις στο εσωτερικό του συστήματος του “Livret bleu” τα οποία δεν θα λαμβάνονταν υπόψη.

[110] Η κατάσταση είναι λιγότερο προφανής για τις μη υποχρεωτικές χρήσεις, που παρουσίασαν ζημία περίπου 1 δισεκατομμύριο FRF κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Αυτές βαρύνουν τον κρατικό προϋπολογισμό ο οποίος, εάν δεν υπήρχαν αυτοί οι τρόποι χρησιμοποίησης, θα παρουσίαζε ισοσκελισμένη κατάσταση η οποία θα απαιτούσε αντίστοιχα μειωμένη προμήθεια εισπραξης. Παρ’ όλα αυτά, η Επιτροπή έκρινε ότι πρέπει να περιληφθούν και τα καθαρά έξοδα που προκύπτουν από τις μη υποχρεωτικές χρήσεις.»

23 Ως τελική εκτίμηση, η Επιτροπή αναφέρει στη σκέψη 180 της προσβαλλομένης αποφάσεως:

«Στο βαθμό που το σύνολο των λογιστικών οικονομικών πλεονεκτημάτων τα οποία επέφερε η εκμετάλλευση του “Livret bleu” (προμήθεια εισπραξης, κέρδη από τη διαχείριση των ΕΙΓ, κέρδη από τη διαχείριση για ίδιο λογαριασμό των κεφαλαίων, δηλαδή των ελεύθερων χρήσεων) υπερβαίνει τα έξοδα της Crédit mutuel για τη διαχείριση της συγκέντρωσης και των πόρων, υφίσταται μεταφορά δημόσιων πόρων που συνιστούν κρατική ενίσχυση.»

24 Συνεπώς, η Επιτροπή εκτιμά το ποσό των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν κατά την περίοδο 1991-1998 στο ποσό των αποτελεσμάτων που αναγράφονται στον πίνακα που παρατίθεται ανωτέρω, στη σκέψη 21, ήτοι σε 1 074 εκατομμύρια FRF.

25 Κατόπιν εξετάσεως, στο σημείο V.5, του συμβιβάσιμου των ενισχύσεων προς την Crédit mutuel με τη Συνθήκη, η Επιτροπή καταλήγει, στο σημείο VI της προσβαλλομένης αποφάσεως:

«[202] Η ανάθεση στην Crédit mutuel του δικαιώματος αποκλειστικής διανομής του “Livret bleu” συνιστά κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, της συνθήκης. Δεν είναι δυνατό να παραχωρηθεί στις ενισχύσεις αυτές καμία από τις προβλεπόμενες στο άρθρο 87, παράγραφοι 2 και 3, της συνθήκης εξαιρέσεις.

[203] Η προβλεπόμενη στο άρθρο 86, παράγραφος 2, της συνθήκης εξαίρεση είναι δυνατό να εφαρμοσθεί μόνον εν μέρει, εφόσον, όπως αποδείχθηκε από τον έλεγχο ο οποίος διενεργήθηκε για λογαριασμό της Επιτροπής, οι παραχωρηθείσες αντισταθμίσεις κατά την περίοδο δεν περιορίζονται αυστηρά στα πρόσθετα έξοδα που συνδέονται με την εξυπηρέτηση του γενικού οικονομικού συμφέροντος, τα οποία είναι δυνατό να λαμβάνονται υπόψη. Επειδή αυτή ήταν η μόνη δυνατή παρέκκλιση που θα επέτρεπε να εξαιρεθούν τα εν λόγω μέτρα από τις υποχρεώσεις που προβλέπονται από τους κανόνες ανταγωνισμού, και ιδίως από την προβλεπόμενη στο άρθρο 87, παράγραφος 1, εξαίρεση, συνάγεται ότι το τμήμα των κρατικών πόρων που διατέθηκαν στην Crédit mutuel, το οποίο υπερβαίνει την κάλυψη των καθαρών εξόδων διαχείρισης και συγκέντρωσης του προϊόντος του “Livret bleu”, λαμβανομένου υπόψη ενός φυσιολογικού περιθωρίου κέρδους, συνιστά υπεραντιστάθμιση των εξόδων εκπλήρωσης της αποστολής δημόσιας υπηρεσίας, και ως εκ τούτου κρατική ενίσχυση μη συμβιβάσιμη με την κοινή αγορά.»

26 Το άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως ορίζει τα εξής:

«1. Τα μέτρα που έλαβε η Γαλλία προς όφελος της Crédit mutuel στο πλαίσιο της συγκέντρωσης και της διαχείρισης της αποταμίευσης που ρυθμίστηκε με το μηχανισμό του “Livret bleu” περιέχουν κρατικές ενισχύσεις ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά.

2. Δεν είναι δυνατό να παραχωρηθεί καμία εξαίρεση για τις ενισχύσεις αυτές βάσει του άρθρου 87, παράγραφοι 2 και 3, της συνθήκης. Μπορούν να ωφεληθούν εν μέρει από την εξαίρεση η οποία προβλέπεται στο άρθρο 86, παράγραφος 2, της

συνθήκης, εφόσον είναι απόλυτα απαραίτητες για την εκπλήρωση της αποστολής γενικού οικονομικού συμφέροντος την οποία ανέθεσε το κράτος στην Crédit mutuel. Οι ενισχύσεις που υπερβαίνουν τα έξοδα συγκέντρωσης και διαχείρισης του “Livret bleu” δεν είναι δυνατό να θεωρηθούν συμβιβάσιμες με την κοινή αγορά.»

- 27 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, της προσβαλλομένης αποφάσεως, «[η] Γαλλία οφείλει να ανακτήσει από την Crédit mutuel τις ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά ενισχύσεις οι οποίες της χορηγήθηκαν από την 1η Ιανουαρίου 1991 και μετά». Στην παράγραφο αυτή περιλαμβάνονται επίσης ενδείξεις για τον προσδιορισμό του ποσού των ενισχύσεων που οφείλει να ανακτήσει η Γαλλία.
- 28 Οι παράγραφοι 2 έως 5 του άρθρου 2 ορίζουν τα εξής:

«2. Η Γαλλία οφείλει να τροποποιήσει το συντελεστή απόδοσης των πόρων του “Livret bleu” που καταβάλλονται από την [CDC] στην Crédit mutuel με στόχο να καταργηθεί στο μέλλον κάθε ενίσχυση που υπερβαίνει τα έξοδα διαχείρισης και συγκέντρωσης που θα ήταν δυνατό να ληφθούν υπόψη.

3. Οι γαλλικές αρχές οφείλουν να δώσουν εντολή στην Crédit mutuel να τηρεί χωριστή λογιστική για το “Livret bleu” και να τη δημοσιεύει.

4. Οι γαλλικές αρχές υποβάλλουν στην Επιτροπή την ετήσια έκθεση της τράπεζας και τριετή έκθεση της λογιστικής του “Livret bleu”.

5. Η Επιτροπή διενεργεί κάθε εξακρίβωση την οποία θεωρεί χρήσιμη για να ελέγξει αν οι ενισχύσεις της Crédit mutuel είναι αυστηρά ανάλογες με την αποστολή εξυπηρέτησης του γενικού οικονομικού συμφέροντος η οποία της έχει ανατεθεί. Εάν το κρίνει απαραίτητο, αναθέτει σε συμβούλους να διενεργήσουν έλεγχο της αναλυτικής λογιστικής του “Livret bleu”.»

Διαδικασία και επιχειρήματα των διαδίκων

- 29 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 28 Μαρτίου 2002, η προσφεύγουσα άσκησε την παρούσα προσφυγή.
- 30 Με διάταξη της 11ης Σεπτεμβρίου 2002, επιτράπη στη Γαλλική Δημοκρατία να παρέμβει υπέρ της προσφεύγουσας.
- 31 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (δεύτερο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία και, στο πλαίσιο των μέτρων οργάνωσης της διαδικασίας που προβλέπονται από το άρθρο 64 του κανονισμού διαδικασίας του Πρωτοδικείου, κάλεσε τους διαδίκους να προσκομίσουν ορισμένα έγγραφα και τους έθεσε γραπτές ερωτήσεις. Οι διάδικοι έδωσαν τις απαντήσεις τους και προσκόμισαν τα έγγραφα εντός της ταχθείσας προθεσμίας.
- 32 Κατά την επ' ακροατηρίου διαδικασία της 8ης Ιουνίου 2004 ακούστηκαν οι αγορεύσεις των διαδίκων και οι απαντήσεις τους στις προφορικές ερωτήσεις του Πρωτοδικείου. Οι διάδικοι κλήθηκαν να απαντήσουν γραπτώς σε δύο συμπληρωματικές ερωτήσεις και το έπραξαν εντός της ταχθείσας προθεσμίας. Η προφορική διαδικασία περατώθηκε στις 14 Ιουλίου 2004.
- 33 Η προσφεύγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:
- να ακυρώσει την προσβαλλομένη απόφαση·
 - επικουρικώς, να ακυρώσει το άρθρο 2 της απόφασεως κατά το μέρος που διατάσσει την ανάκτηση της εντοπισθείσας ενισχύσεως·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

34 Η Γαλλική Δημοκρατία, παρεμβαίνουσα, ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να ακυρώσει την προσβαλλομένη απόφαση·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

35 Η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή·

— να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

Σκεπτικό

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

36 Προς στήριξη του αιτήματός της περί ακυρώσεως, η προσφεύγουσα προβάλλει επτά λόγους ακυρώσεως. Με τον πρώτο λόγο, ο οποίος αντλείται από παράβαση του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, υποστηρίζει ότι τα μέτρα στα οποία αναφέρεται η προσβαλλομένη απόφαση δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως ενίσχυση. Ο δεύτερος, τρίτος και τέταρτος λόγος ακυρώσεως, οι οποίοι προβάλλονται

επικουρικώς, αποσκοπούν στο να αποδειχθεί ότι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι υπήρξε ενίσχυση, δεν μπορεί αυτή να χαρακτηριστεί ως υφισταμένη ενίσχυση. Με τον πέμπτο λόγο, ο οποίος επίσης προβάλλεται επικουρικώς, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή παρέβη τις διατάξεις του άρθρου 14 του κανονισμού 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου 93 της συνθήκης ΕΚ (ΕΕ L 83, σ. 1), επιβάλλοντας την ανάκτηση του φερομένου ως ενίσχυση ποσού. Με τον έκτο λόγο ακυρώσεως, η προσφεύγουσα προσάπτει στην Επιτροπή ότι προσέβαλε τα δικονομικά δικαιώματα της προσφεύγουσας και παραβίασε την αρχή της χρηστής διοικήσεως. Ο έβδομος λόγος ακυρώσεως αντλείται από την παράβαση του άρθρου 253 ΕΚ.

- 37 Από το σύνολο των ισχυρισμών των διαδίκων προκύπτει ότι το κύριο ζήτημα που τίθεται στην παρούσα ένδικη διαφορά είναι αυτό του προσδιορισμού, από την προσβαλλομένη απόφαση, της ενισχύσεως, δηλαδή του κρατικού μέτρου που παρέσχε πλεονέκτημα στην *Crédit mutuel*. Πρέπει, επομένως, να εξεταστεί εάν η προσβαλλομένη απόφαση αναφέρει με επαρκή σαφήνεια τα μέτρα και τα πλεονεκτήματα που χαρακτηρίζονται στην υπό κρίση υπόθεση ως ενίσχυση ασυμβίβαστη με τη Συνθήκη.

Επί της αιτιολογίας της προσβαλλομένης αποφάσεως ως προς τον προσδιορισμό της ενισχύσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 38 Οι αιτιάσεις της προσφεύγουσας σχετικά με τον χαρακτηρισμό της ενισχύσεως περιλαμβάνονται, κατ' αρχάς, στο τρίτο, τέταρτο και πέμπτο σκέλος του έβδομου λόγου ακυρώσεως, που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της υποχρέωσης αιτιολογήσεως. Δεύτερον, η προσφεύγουσα προβάλλει, ιδίως στο πλαίσιο του πρώτου και τέταρτου λόγου ακυρώσεως, επιχειρήματα προκειμένου να αποδειχθεί ότι η αιτιολόγηση της προσβαλλομένης αποφάσεως είναι ανεπαρκής και αντιφατική όσον αφορά διάφορες πτυχές του ορισμού της ενισχύσεως. Επίσης, η Επιτροπή εκθέτει τα επιχειρήματά της σε σχέση με τον προσδιορισμό της ενισχύσεως στο πλαίσιο των επιχειρημάτων της επί του πρώτου, τέταρτου και πέμπτου λόγου ακυρώσεως.

39 Τα επιχειρήματα των διαδίκων αφορούν ουσιαστικά τρεις πτυχές του ορισμού της επίδικης ενισχύσεως, ήτοι:

— τον προσδιορισμό του μέτρου που μπορεί να έχει παράσχει πλεονέκτημα στην *Crédit mutuel*:

— τον προσδιορισμό των κρατικών πόρων διά των οποίων μπορεί να έχει παρασχεθεί το εν λόγω πλεονέκτημα:

— τον προσδιορισμό της νέας ενισχύσεως από το 1975, όσον αφορά το καθεστώς του *Livret bleu*.

— Επί του χαρακτηρισμού του μέτρου που παρέσχε πλεονέκτημα

40 Με το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η προσβαλλομένη απόφαση είναι διφορούμενη και αντιφατική όσον αφορά τον προσδιορισμό των μέτρων που, κατά την Επιτροπή, παρείχαν πλεονέκτημα στην *Crédit mutuel*.

41 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται, κατ' αρχάς, ότι, με την προσβαλλομένη απόφαση, η Επιτροπή δεν εντόπισε κανένα πλεονέκτημα που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως κρατική ενίσχυση και, στη συνέχεια, να προσδιοριστεί εύκολα ποσοτικώς.

- 42 Η προσφεύγουσα τονίζει ότι το μοναδικό στοιχείο που προσδιορίζεται από την Επιτροπή ως δυνάμενο να «οδηγήσει σε ενίσχυση» (χωρίς, όμως, να συνιστά καθεαυτό ενίσχυση) είναι η προμήθεια εισπράξεως. Ωστόσο, η προσφεύγουσα είναι της γνώμης ότι η Επιτροπή θεώρησε εμμέσως ότι το πλεονέκτημα προερχόταν εξίσου και από τα λοιπά προϊόντα του Livret bleu, διότι υιοθέτησε μια «συνολική μέθοδο», σύμφωνα με την οποία όλα τα έσοδα της Crédit mutuel από το Livret bleu και όλες οι δαπάνες που συνδέονται με τη διανομή του προϊόντος αυτού έχουν ληφθεί υπόψη για να αξιολογηθεί αν η αμοιβή που λαμβάνει η Crédit mutuel για τις εργασίες διανομής του Livret bleu είναι η δέουσα. Η προσφεύγουσα φρονεί ότι, από αυτή την άποψη, η προσβαλλομένη απόφαση πάσχει αοριστία.
- 43 Η προσφεύγουσα επικρίνει το σκεπτικό της Επιτροπής όσον αφορά, πρώτον, την εκτίμηση της μερικής φοροαπαλλαγής και της αποκλειστικότητας στη διανομή του Livret bleu, δεύτερον, τη συνεκτίμηση των χρήσεων του Livret bleu και, τρίτον, την αξιολόγηση της προμήθειας εισπράξεως.
- 44 Πρώτον, όσον αφορά τη φοροαπαλλαγή και την αποκλειστικότητα, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή, παρότι εγκατέλειψε κάθε ισχυρισμό σχετικό με ενδεχόμενο «αποτέλεσμα προσελκύσεως πελατών» του Livret bleu, επιμένει, με υπαινιγμούς, στον ισχυρισμό ότι λόγω της φοροαπαλλαγής και της διανομής του από ένα και μόνο χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, το Livret bleu παρέχει ιδιαίτερα πλεονεκτήματα στην Crédit mutuel. Με το υπόμνημά της απαντήσεως, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η προσβαλλομένη απόφαση ουδαμώς αποδεικνύει ότι η παρασχεθείσα αποκλειστικότητα αποτελεί πλεονέκτημα. Κατ' αυτήν, συντρέχει προφανής έλλειψη αιτιολογίας, δυνάμενη να ληφθεί υπόψη αυτεπαγγέλτως.
- 45 Δεύτερον, όσον αφορά τις χρήσεις του Livret bleu, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η προσβαλλομένη απόφαση πάσχει προδήλως από έλλειψη αιτιολογίας ως προς το αν τα προϊόντα των άλλων EIG μπορούν να χαρακτηριστούν ως πλεονεκτήματα. Κατ' αυτήν, μόνο το γεγονός ότι οι πράξεις αυτές αποτέλεσαν μια από τις χρήσεις των καταθέσεων στο πλαίσιο του συστήματος του Livret Bleu δεν οδηγεί σε καμιά περίπτωση στο συμπέρασμα ότι η Crédit mutuel απέσπασε ευνοϊκότερους όρους από αυτούς που απορρέουν από συνήθεις πράξεις της αγοράς.

- 46 Τρίτον, η προσφεύγουσα φρονεί ότι δεν είναι πλέον δυνατόν να θεωρηθεί η προμήθεια εισπράξεως ως οικονομικό πλεονέκτημα παρασχεθέν με όρους εκτός αγοράς. Φρονεί ότι η Επιτροπή παραγνωρίζει τη φύση της προμήθειας αυτής. Επιπλέον, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι από την ανάγνωση της προσβαλλομένης απόφασεως δεν προκύπτει σαφώς αν η ενίσχυση που εντόπισε η Επιτροπή έγκειται στο σύνολο της προμήθειας εισπράξεως ή σε μέρος αυτής και, στη δεύτερη περίπτωση, ποιο μέρος της μπορεί να χαρακτηριστεί έτσι.
- 47 Με το υπόμνημά της απαντήσεως, η προσφεύγουσα προσθέτει ότι η εφαρμογή της «συνολικής μεθόδου» στην προσβαλλομένη απόφαση περιέχει προφανή αντίφαση και καταλήγει σε ανακόλουθο αποτέλεσμα. Ισχυρίζεται ότι σε πολλά σημεία της προσβαλλομένης απόφασεως μόνη η προμήθεια εισπράξεως χαρακτηρίζεται ως ενδεχόμενη ενίσχυση, ενώ οι άλλες χρήσεις (άλλες ΕΙΓ και μη υποχρεωτικές χρήσεις) ελήφθησαν υπόψη μόνο για να υπολογιστεί το καθαρό κόστος του συστήματος. Η προσφεύγουσα δέχεται ότι η προμήθεια εισπράξεως θα μπορούσε ενδεχομένως να χαρακτηριστεί ως ενίσχυση αν αποδεικνυόταν μεγαλύτερη από τις δαπάνες διαχειρίσεως του Livret bleu και αν πληρούνταν όλες οι λοιπές προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 87 ΕΚ, καθόσον η αμειβόμενη δραστηριότητα θα ήταν τότε κερδοφόρος και δεν θα υπήρχε λόγος να αμειβεται. Κατά την προσφεύγουσα, όμως, η Επιτροπή θεώρησε ότι το ποσό της ενισχύσεως αντιστοιχεί όχι στην προμήθεια εισπράξεως, αλλά στο (θετικό) υπόλοιπο της συνδεόμενης με το Livret bleu δραστηριότητας της Crédit mutuel. Έτσι, η Επιτροπή περιέλαβε στο ποσό της ενισχύσεως το σύνολο των κερδών της Crédit mutuel και ιδίως τα προερχόμενα από τις άλλες ΕΙΓ. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η αντίφαση αυτή δεν επιτρέπει να γίνει κατανοητό σε τι συνίσταται η ενίσχυση που εντόπισε η Επιτροπή και δικαιολογεί αφ' εαυτής την ακύρωση της προσβαλλομένης απόφασεως.
- 48 Τέλος, η προσφεύγουσα χαρακτηρίζει παράλογα τα αποτελέσματα της ενέργειας της Επιτροπής ως προς τα ποσά που πρέπει να επιστρέψει η Crédit mutuel στο κράτος. Τονίζει ότι, κατά την εξέταση του ισολογισμού της εκμεταλλεύσεως του Livret bleu, μεταξύ 1991 και 1998, από την προσβαλλομένη απόφαση προκύπτει ότι μόνον κατά τα τρία πρώτα έτη υπήρξε πλεόνασμα εκμεταλλεύσεως το οποίο ανήλθε στα 1 096 εκατομμύρια FRF το 1991, στα 505 εκατομμύρια FRF το 1992 και στα 301 εκατομμύρια FRF το 1993. Κατ' αυτήν, τα πλεονάσματα αυτά οφείλονται καθ' ολοκληρίαν στα προϊόντα πέραν της προμήθειας εισπράξεως η οποία, κατά τα ίδια έτη, απέφερε αντιστοίχως έσοδα 8, 62 και 113 εκατομμυρίων φράγκων. Αντιθέτως, κατά τη διάρκεια των ετών 1994 έως 1997, καταγράφηκε έλλειμμα εκμεταλλεύσεως, ενώ το ποσοστό της προμήθειας εισπράξεως στα προϊόντα του Livret bleu

εξακολουθούσε να αυξάνεται. Η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι η προμήθεια εισπράξεως δεν συνέβαλε στο πλεόνασμα των τριών πρώτων ετών ούτε εμπόδισε το έλλειμμα κατά τη διάρκεια των τεσσάρων ετών που ακολούθησαν. Κατά την προσφεύγουσα, παρότι τα θετικά αποτελέσματα μπορούσαν, υπ' αυτές τις συνθήκες, να εμποδίσουν την καταβολή προμήθειας εισπράξεως κατά τα ίδια έτη, εντούτοις, δεν δικαιολογείται το συμπέρασμα, που συνήχθη από συνολική εξέταση μιας μακράς περιόδου, ότι επιβάλλεται η απόδοση ποσών που υπερβαίνουν σημαντικά τα προερχόμενα από την προμήθεια εισπράξεως ποσά και τη διαχείριση των ετών κατά τα οποία καταγράφηκε καθαρό κέρδος.

- 49 Η Επιτροπή είναι της γνώμης ότι η διατύπωση της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν είναι αόριστη. Προς στήριξη της απόψεως αυτής, παραπέμπει στην αιτιολογική σκέψη 203 της προσβαλλομένης αποφάσεως (βλ. ανωτέρω, σκέψη 25) και στο άρθρο 1, παράγραφος 1, του διατακτικού της (βλ. ανωτέρω, σκέψη 26).
- 50 Απαντώντας στα ερωτήματα του Πρωτοδικείου, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η καταβολή της προμήθειας εισπράξεως είναι το μοναδικό μέτρο που, κατά την προσβαλλομένη απόφαση, αποτέλεσε κρατική ενίσχυση προς την *Crédit mutuel*. Κατά την άποψή της, αυτό προκύπτει σαφώς από τα σημεία 14, 28, 30, 66, 98, 167 και 168 και ιδίως από το άρθρο 2, παράγραφος 2, του διατακτικού της προσβαλλομένης αποφάσεως.
- 51 Αντιθέτως, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η προσβαλλομένη απόφαση δεν χαρακτηρίσε ως πλεονεκτήματα ούτε την φοροαπαλλαγή ούτε το αποκλειστικό δικαίωμα διανομής του *Livret bleu*. Κατά την άποψή της, από την προσβαλλομένη απόφαση προκύπτει σαφώς ότι η μείωση του φόρου, η οποία συνεπάγεται κίνηση κρατικών πόρων, ευνοεί ευθέως τους ιδιώτες καταναλωτές και όχι την τράπεζα.
- 52 Όσον αφορά τις χρήσεις του *Livret bleu*, η Επιτροπή αμφισβητεί τον ισχυρισμό ότι η προσβαλλομένη απόφαση θεώρησε ότι κανονικά προϊόντα («κέρδη») της διαχείρισεως του *Livret bleu* αποτελούν κρατική ενίσχυση ασυμβίβαστη προς την κοινή αγορά. Η Επιτροπή αποδίδει την κατηγορία αυτή σε σύγχυση, αφενός, ως

προς την έννοια του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος λόγω της υπερκαλύψεως με κρατικούς πόρους των καθαρών δαπανών της αποστολής γενικού οικονομικού συμφέροντος και, αφετέρου, ως προς την έννοια των οικονομικών πλεονεκτημάτων που ελήφθησαν υπόψη (ακριβώς όπως ελήφθησαν υπόψη τα βάρη και οι δαπάνες) για να υπολογιστούν οι καθαρές δαπάνες της εκπληρώσεως της αποστολής αυτής. Η Επιτροπή έχει την άποψη ότι η αιτιολογική σκέψη 100 της προσβαλλομένης αποφάσεως (η οποία παρατίθεται ανωτέρω, στη σκέψη 18) εκθέτει χωρίς αοριστία το ζήτημα του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή εξήγησε, απαντώντας σε ερώτηση του Πρωτοδικείου, ότι ορισμένα χωρία της προσβαλλομένης αποφάσεως, που αναφέρουν την έννοια των πλεονεκτημάτων στο πλαίσιο του κόστους των πόρων του Livret bleu, περιλαμβάνονται στο τμήμα που είναι αφιερωμένο στην κατάρτιση του ισολογισμού της δραστηριότητας και αφορούν, επομένως, αποκλειστικά τη δεύτερη προαναφερθείσα έννοια.

- 53 Όσον αφορά τα επιχειρήματα που προβάλλονται με το υπόμνημα απαντήσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η προσφεύγουσα προβάλλει αίτημα εντελώς διαφορετικό από το αρχικό αίτημα της προσφυγής. Υποστηρίζει ότι η προσφεύγουσα παραγνωρίζει τον ορισμό της ενισχύσεως, όπως αυτός προκύπτει από το άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως και δεν λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι οι εργασίες της αναλυτικής λογιστικής επέτρεψαν την κατάρτιση ισολογισμού όχι μόνον των βαρών που συνδέονται με την εκτέλεση της αποστολής υπηρεσίας γενικού οικονομικού συμφέροντος που είχε ανατεθεί στην Crédit mutuel, αλλά και του συνόλου των πόρων (προϊόντων εμπορικής εκμεταλλεύσεως και κρατικών πόρων) που αποκτήθηκαν επ' ευκαιρία της εκτελέσεως της αποστολής αυτής. Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι το υπόλοιπο του ισολογισμού αυτού αντιπροσωπεύει «το τμήμα των κρατικών πόρων που παρασχέθηκαν στην Crédit mutuel το οποίο υπερβαίνει την κάλυψη των καθαρών δαπανών διαχειρίσεως και εισπράξεως του Livret bleu λαμβανομένου υπόψη ενός φυσιολογικού περιθωρίου αποδόσεως».

- 54 Τέλος, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το ποσό των 1074 εκατομμυρίων FRF που αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 178 και στο άρθρο 2, παράγραφος 1, της προσβαλλομένης αποφάσεως αποτελεί πράγματι, για την περίοδο 1991-1998, το ποσό των δημοσίων πόρων που εισπράχθηκαν κατά την περίοδο αυτή το οποίο υπερβαίνει τις δαπάνες εισπράξεως και διαχειρίσεως του Livret bleu.

— Επί του χαρακτηρισμού των κρατικών πόρων

- 55 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν αιτιολόγησε επαρκώς τον χαρακτηρισμό ορισμένων στοιχείων του καθεστώτος του *Livret bleu* ως κρατικών πόρων.
- 56 Πρώτον, όσον αφορά τη μερική φοροαπαλλαγή, δεν αιτιολογήθηκε καθόλου το γεγονός ότι το καθεστώς του *Livret bleu* οδηγεί στη φορολογική επιβάρυνση προσώπων μη φορολογουμένων κατά τα λοιπά. Η προσφεύγουσα υπενθυμίζει ότι η προσβαλλομένη απόφαση διαπίστωσε ότι μόνον οι καταναλωτές επωφελούνται αυτής της απαλλαγής.
- 57 Δεύτερον, η αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν αφορά το αν τα προϊόντα των λοιπών EIG χαρακτηρίζονται ως κρατικοί πόροι. Η προσβαλλομένη απόφαση περιορίζεται να θεωρήσει ότι αποτελούν τμήμα του συστήματος του *Livret bleu*, χωρίς περαιτέρω διευκρινίσεις. Η προσφεύγουσα έχει τη γνώμη ότι, αν η παρατήρηση αυτή σημαίνει ότι πρόκειται για κρατικούς πόρους, πάσχει αοριστία, και, ως εκ τούτου, είναι ανεπαρκής. Με το υπόμνημα απαντήσεως κρίνει ως αντιφατικό το γεγονός ότι η Επιτροπή αρνείται ότι τα προϊόντα των λοιπών EIG μπορούν να χαρακτηριστούν ως κρατικοί πόροι, ενώ, στην προσβαλλομένη απόφαση, τα προϊόντα αυτά έχουν συμπεριληφθεί στα ποσά που πρέπει να αποδοθούν από την *Crédit mutuel* στο κράτος. Κατ' αυτήν, δεν είναι δυνατόν ποσά να αποτελούν αντικείμενο αιτήματος αποδόσεως χωρίς να έχουν χαρακτηριστεί ως κρατικές ενισχύσεις και, παρ' όλα αυτά, να εξομοιώνονται με κρατικούς πόρους.
- 58 Τρίτον, η προσφεύγουσα και η παρεμβαίνουσα υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή δεν αιτιολόγησε επαρκώς τη διαπίστωσή της ότι η προμήθεια εισπράξεως αποτελεί κρατικό πόρο.
- 59 Η Επιτροπή τονίζει ότι οι διατάξεις του άρθρου 253 ΕΚ της επιβάλλουν να αιτιολογεί μόνον τις θέσεις που διατυπώνει σε νομική πράξη. Ισχυρίζεται ότι το συμπέρασμα της προσβαλλομένης αποφάσεως που περιλαμβάνεται στην αιτιολο-

γική σκέψη 203 εκθέτει, χωρίς την παραμικρή αοριστία, ότι, καθόσον η οικονομική παρέμβαση του κράτους υπερκαλύπτει τις καθαρές δαπάνες που προκλήθηκαν από την αποστολή της υπηρεσίας του γενικού οικονομικού συμφέροντος που έχει ανατεθεί στην Crédit mutuel, η υπερκάλυψη αυτή συνιστά κρατική ενίσχυση ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά.

- 60 Ισχυρίζεται ότι η φοροαπαλλαγή δεν χαρακτηρίστηκε από την προσβαλλομένη απόφαση ως κρατικός πόρος ή ενίσχυση υπέρ της Crédit mutuel.
- 61 Η Επιτροπή αμφισβητεί επίσης την άποψη ότι η προσβαλλομένη απόφαση αντιμετωπίζει τα προϊόντα των λοιπών EIG ως κρατικούς πόρους. Υπενθυμίζει ότι η σχετική επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας και της παρεμβαίνουσας είναι αποτέλεσμα συγχύσεως μεταξύ, αφενός, του ανταγωνιστικού αποτελέσματος που προκύπτει από την υπερκάλυψη από το κράτος των δαπανών της αποστολής γενικού οικονομικού συμφέροντος που έχει ανατεθεί στην Crédit mutuel και, αφετέρου, των οικονομικών πλεονεκτημάτων που έχουν ληφθεί υπόψη για τον υπολογισμό των καθαρών δαπανών της αποστολής αυτής.
- 62 Με το υπόμνημά της ανταπαντήσεως, η Επιτροπή τονίζει ότι η προσβαλλομένη απόφαση χαρακτηρίζει ως κρατικό πόρο μόνον την προμήθεια εισπράξεως που καταβλήθηκε από το 1991 και εντεύθεν. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή προσέθεσε, απαντώντας σε ερώτηση του Πρωτοδικείου, ότι αυτό προκύπτει προδήλως από την αιτιολογική σκέψη 14 και από το άρθρο 2, παράγραφος 2, της προσβαλλομένης αποφάσεως. Είναι της απόψεως ότι η αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως είναι επαρκής όσον αφορά τον χαρακτηρισμό της προμήθειας αυτής ως κρατικού πόρου.

— Επί του χαρακτηρισμού του Livret bleu ως νέας ενισχύσεως κατά τη θέσπισή του το 1975

- 63 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η προσβαλλομένη απόφαση αναφέρει στην αιτιολογική σκέψη 92 ότι ο μηχανισμός του Livret bleu πρέπει να χαρακτηριστεί ως νέα ενίσχυση από το 1975, χωρίς καμιά προς τούτο αιτιολογία. Οι απόψεις που αναπτύσσονται στο πλαίσιο αυτό σχετικά με την εκτίμηση της επιπτώσεως στις

εμπορικές συναλλαγές και στον ανταγωνισμό δεν αναφέρουν τους λόγους για τους οποίους ο μηχανισμός αυτός είχε τον χαρακτήρα ενισχύσεως το 1975. Επιπλέον, ο χαρακτηρισμός αυτός αμφισβητείται από το συμπέρασμα της ίδιας της αποφάσεως, κατά το οποίο δεν είναι δυνατή η εξέταση για τον προ του 1991 χρόνο της υπάρξεως ενδεχόμενης ενισχύσεως. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ότι υπάρχει προφανής αντίφαση μεταξύ του ισχυρισμού ότι η ενίσχυση χρονολογείται από το 1975 και αυτού σύμφωνα με τον οποίο η χρηματοδότηση του Livret bleu αποτελεί σύστημα ενισχύσεων ή νέα ενίσχυση από το 1991. Κατά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή συγχέει τις δύο προβαλλόμενες ενισχύσεις, αυτή του 1975 και αυτή του 1991, και η σύγχυση αυτή απαντά και στη μέθοδο που χρησιμοποιήθηκε για τον υπολογισμό της προβαλλόμενης ενισχύσεως. Η προσφεύγουσα έχει την άποψη ότι η σύγχυση αυτή καθιστά την προσβαλλόμενη απόφαση δυσνόητη.

64 Στο πλαίσιο αυτό, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να καταλήξει στον χαρακτηρισμό του καθεστώτος του Livret bleu ως νέας ενισχύσεως χωρίς να έχει προηγουμένως προσκομίσει αποδείξεις περί της υπάρξεως ενισχύσεως. Εντούτοις, η προσβαλλόμενη απόφαση ουδαμώς αποδεικνύει την ύπαρξη ενισχύσεως κατά τον χρόνο δημιουργίας του Livret bleu.

65 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι επαρκώς αιτιολογημένη όσον αφορά τον χαρακτηρισμό του Livret bleu ως ενισχύσεως από το 1975. Υπενθυμίζει ότι η ανάλυση που επικρίνει η προσφεύγουσα αναπτύσσεται στο σημείο V.1 της προσβαλλόμενης αποφάσεως, με τίτλο «Η νόθευση του ανταγωνισμού και η επίπτωση στις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών». Απαντώντας σε ερώτηση του Πρωτοδικείου, η Επιτροπή διευκρίνισε, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι πρόβη στην ανάλυση που περιλαμβάνεται στο εν λόγω τμήμα της αποφάσεως προτού αποφανθεί επί των λοιπών χαρακτηριστικών και συστατικών της έννοιας της κρατικής ενισχύσεως στοιχείων, και, ιδίως, προτού λάβει θέση επί του ζητήματος των κρατικών πόρων. Η ανάλυση των επιπτώσεων του Livret bleu στις εμπορικές συναλλαγές και στον ανταγωνισμό από το 1975 εξηγείται, κατά την Επιτροπή, από το γεγονός ότι ήταν υποχρεωμένη να αποφανθεί επί των επιχειρημάτων των καταγγελλόντων, οι οποίοι είχαν επικαλεστεί, μεταξύ άλλων, ένα στοιχείο ενισχύσεως που προέκυπτε από το «αποτέλεσμα προσελκύσεως πελατών» του Livret bleu, το οποίο, αν υποθεθεί ότι περιέχει στοιχείο ενισχύσεως, υπήρχε από τη θέσπιση του Livret bleu το 1975. Επιπλέον, επικαλείται την απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Ιουνίου 2000, T-298/97, T-312/97, T-313/97, T-315/97, T-600/97 έως T-607/97, T-1/98, T-3/98 έως T-6/98 και T-23/98, Alzetta κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. II-2319, σκέψεις 142 έως 148), σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή υποχρεούται να εξετάζει αν, κατά τον χρόνο θεσπίσεως μιας ενισχύσεως, η οικεία αγορά ήταν ανοιχτή στον ανταγωνισμό. Υποστηρίζει ότι η αιτιολογική σκέψη 92 της προσβαλλόμενης αποφάσεως, η οποία περιλαμβάνει το

συμπέρασμα του τμήματος αυτού, αναφέρεται σε «δυσνητική ενίσχυση», γεγονός που αποδεικνύει ότι το μέτρο δεν είχε ακόμη χαρακτηριστεί ως ενίσχυση κατά το στάδιο αυτό. Κατά την Επιτροπή, το γεγονός ότι το επίθετο «δυσνητική» εξαφανίστηκε στη συνέχεια από το κείμενο της προσβαλλομένης απόφασης οφείλεται στην προσπάθεια συνοπτικότερης διατυπώσεως και καλύψεως από πλευράς περιεχομένου όλων των ενδεχόμενων περιπτώσεων.

- 66 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η προσβαλλομένη απόφαση καταδεικνύει ότι το γεγονός που ασκεί επιρροή στον κρινόμενο φάκελο προκύπτει από τη χρησιμοποίηση εκ μέρους της Crédit mutuel κεφαλαίων συλλεγόντων διά του Livret bleu τα οποία βρισκόνταν στη διάθεσή της. Κατά την Επιτροπή, εξ αυτού του λόγου συντρέχει νόθευση του ανταγωνισμού.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 67 Κατ' αρχάς, επιβάλλεται η υπενθύμιση ότι η υποχρέωση αιτιολογήσεως αποτελεί ουσιώδη τύπο που πρέπει να διακρίνεται από το ζήτημα του βασίμου της αιτιολογίας, δεδομένου ότι αυτή αφορά την ουσιαστική νομιμότητα της επίδικης πράξεως (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 2ας Απριλίου 1998, C-367/95 P, Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, Συλλογή 1998, σ. I-1719, σκέψη 67, και της 22ας Μαρτίου 2001, C-17/99, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. I-2481, σκέψη 35).
- 68 Η επιβαλλομένη από το άρθρο 253 ΕΚ αιτιολογία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη φύση της σχετικής πράξεως και πρέπει να διαφαίνεται από αυτήν, κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο, η συλλογιστική της εκδούσας την προσβαλλόμενη πράξη κοινοτικής αρχής κατά τρόπο που να καθίσταται δυνατό στους ενδιαφερομένους να γνωρίζουν τους λόγους που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου και στο αρμόδιο δικαστήριο να ασκεί τον έλεγχό του. Η υποχρέωση αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ιδίως του περιεχομένου της πράξεως, της φύσεως των προβαλλομένων λόγων και του συμφέροντος που έχουν ενδεχομένως στην παροχή διευκρινίσεων οι αποδέκτες ή άλλα πρόσωπα τα οποία η πράξη αφορά άμεσα και ατομικά. Μια αιτιολογία δεν απαιτείται να διασαφηνίζει όλα τα ασκούντα επιρροή πραγματικά και νομικά στοιχεία, διότι το αν η αιτιολογία μιας πράξεως ικανοποιεί τις απαιτήσεις του

άρθρου 253 ΕΚ πρέπει να εκτιμάται βάσει όχι μόνον της διατυπώσεώς της, αλλά και των συμφραζομένων καθώς και του συνόλου των κανόνων δικαίου που διέπουν το σχετικό θέμα (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 13ης Μαρτίου 1985, 296/82 και 318/82, Κάτω Χώρες και Leeuwarder Papierwarenfabriek κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 809, σκέψη 19, της 14ης Φεβρουαρίου 1990, C-350/88, Delacre κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-395, σκέψεις 15 και 16, της 29ης Φεβρουαρίου 1996, C-56/93, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-723, σκέψη 86, Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, σκέψη 67 ανωτέρω, σκέψη 63, και Γαλλία κατά Επιτροπής, σκέψη 67 ανωτέρω, σκέψεις 35 και 36).

- 69 Όσον αφορά το αν η προσβαλλομένη απόφαση είναι επαρκώς αιτιολογημένη από την άποψη του χαρακτηρισμού της ενισχύσεως της οποίας το ασυμβίβαστο με τη Συνθήκη έχει διαπιστωθεί, πρέπει να εξεταστεί αν η απόφαση αυτή δίνει τη δυνατότητα στους ενδιαφερομένους να γνωρίσουν το κρατικό ή τα κρατικά μέτρα που η Επιτροπή θεωρεί ότι αποτελούν ενίσχυση και στο Πρωτοδικείο να ασκήσει τον έλεγχό του επί της εκτιμήσεως των μέτρων αυτών. Αντιθέτως, δεν ασκεί επιρροή, στο πλαίσιο της εξετάσεως της αιτιολογίας, το αν ο χαρακτηρισμός της ενισχύσεως των μέτρων αυτών είναι δικαιολογημένος.

— Διατακτικό και «συμπέρασμα» της προσβαλλομένης αποφάσεως

- 70 Πρέπει να τονιστεί, κατ' αρχάς, ότι το άρθρο 1, παράγραφος 1, της προσβαλλομένης αποφάσεως, σύμφωνα με το οποίο «τα μέτρα που έλαβε η [Γαλλική Δημοκρατία] προς όφελος της Crédit Mutuel στο πλαίσιο της συγκέντρωσης και της διαχείρισης της αποταμίευσης που ρυθμίστηκε με το μηχανισμό του "Livret bleu" περιέχουν κρατικές ενισχύσεις ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά», δεν αναφέρει σαφώς ποια είναι τα σχετικά με το καθεστώς του Livret bleu κρατικά μέτρα που, κατά την παρούσα απόφαση, παρείχαν ενισχύσεις προς την Crédit mutuel.
- 71 Δεν μπορεί να γίνει δεκτή η άποψη της Επιτροπής ότι το άρθρο 2, παράγραφος 2, του διατακτικού της προσβαλλομένης αποφάσεως αναφέρει σαφώς ότι μόνον η προμήθεια εισπράξεως ελήφθη υπόψη.

- 72 Βεβαίως, η διάταξη αυτή, η οποία υποχρεώνει τη Γαλλική Δημοκρατία να τροποποιήσει τον συντελεστή απόδοσης των πόρων του Livret bleu που καταβάλλονται από το CDC με στόχο να καταργηθεί στο μέλλον κάθε ενίσχυση που υπερβαίνει τα έξοδα διαχειρίσεως και συγκεντρώσεως, αναφέρεται μόνο στην προμήθεια εισπράξεως. Ωστόσο, δεν προσδιορίζει την ενίσχυση, αλλά τα μέτρα που η Γαλλική Δημοκρατία υποχρεούται να λάβει στο μέλλον για να αποφύγει την καταβολή ενισχύσεως υπό τη μορφή της προμήθειας εισπράξεως. Δεν αμφισβητείται, όμως, ότι η θέση υπό κεντρική διαχείριση των κεφαλαίων του Livret bleu από το CDC ολοκληρώθηκε το 1999 και ότι, από τότε, η προμήθεια εισπράξεως είναι το μοναδικό προϊόν που αντλούσε η Crédit mutuel από τη διαχείριση του Livret bleu. Ως εκ τούτου, το σημείο αυτό του διατακτικού δεν οδηγεί σε κανένα συμπέρασμα ως προς τον ορισμό της ενισχύσεως της οποίας το ασυμβίβαστο με την κοινή αγορά διαπιστώνεται στο άρθρο 1, παράγραφος 1, της προσβαλλομένης αποφάσεως για τα προηγούμενα της πλήρους θέσεως υπό κεντρική διαχείριση έτη.
- 73 Επομένως, ο προσδιορισμός της ενισχύσεως στο διατακτικό της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν είναι επαρκής ώστε να επιτρέπεται στους ενδιαφερομένους και στο Πρωτοδικείο να γνωρίζουν το μέτρο ή τα μέτρα που θεωρείται, στην υπό κρίση υπόθεση, ότι συνιστούν ενίσχυση.
- 74 Κατά πάγια νομολογία, το διατακτικό μιας πράξεως συνδέεται άρρηκτα με την αιτιολογία της και πρέπει να ερμηνεύεται, εάν παρίσταται ανάγκη, λαμβανομένου υπόψη του αιτιολογικού που οδήγησε στην έκδοση της πράξεως (απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Μαΐου 1997, C-355/95 P, TWD κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-2549, σκέψη 21· απόφαση του Πρωτοδικείου της 22ας Οκτωβρίου 1997, T-213/95 και T-18/96, SCK και FNK κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. II-1739, σκέψη 104· απόφαση του Πρωτοδικείου της 11ης Μαρτίου 1999, T-136/94, Eurofer κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. II-263, σκέψη 171, και Alzetta κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 65 ανωτέρω, σκέψη 163).
- 75 Συναφώς, στο σημείο VI της προσβαλλομένης αποφάσεως με τίτλο «Συμπέρασμα», η Επιτροπή διαπιστώνει, στην αιτιολογική σκέψη 202: «Η ανάθεση στην Crédit mutuel του δικαιώματος αποκλειστικής διανομής του “Livret bleu” συνιστά κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, [ΕΚ]». Η αιτιολογική σκέψη 203 που επικαλείται η Επιτροπή (η οποία παρατίθεται ανωτέρω, στη σκέψη 25) αναφέρεται στις «παραχωρηθείσες αντισταθμίσεις» και στα «εν λόγω μέτρα» προτού διαπιστώσει ότι «το τμήμα των κρατικών πόρων που διατέθηκαν στην Crédit mutuel, το οποίο υπερβαίνει την κάλυψη των καθαρών εξόδων διαχείρισης και συγκέντρωσης του προϊόντος του Livret bleu, λαμβανομένου υπόψη ενός φυσιολογικού περιθωρίου κέρδους, συνιστά [...] κρατική ενίσχυση μη συμβιβάσιμη με την κοινή αγορά».

76 Επειδή η αιτιολογική σκέψη 202 δεν παρέχει καμιά διευκρίνιση ως προς το διατακτικό και η αιτιολογική σκέψη 203 δεν προσδιορίζει ρητώς τα επικρινόμενα μέτρα, πρέπει να εξεταστεί αν η ανάλυση από την προσβαλλομένη απόφαση των προϋποθέσεων που πρέπει να πληρούνται προκειμένου μια κρατική παρέμβαση να χαρακτηρίζεται ως ενίσχυση επιτρέπει τον ακριβή προσδιορισμό των μέτρων που θεωρείται ότι παρείχαν ενίσχυση στην *Crédit mutuel*.

— Ανάλυση υπό το πρίσμα της έννοιας της κρατικής ενισχύσεως

77 Δυνάμει του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, πρέπει να πληρούνται συναφώς τέσσερις προϋποθέσεις. Πρώτον, πρέπει να πρόκειται για παρέμβαση εκ μέρους του κράτους ή μέσω δημοσίων πόρων. Δεύτερον, η παρέμβαση αυτή πρέπει να μπορεί να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Τρίτον, πρέπει να χορηγεί πλεονέκτημα υπέρ του δικαιούχου. Τέταρτον, πρέπει να νοθεύει ή να απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό (απόφαση του Δικαστηρίου της 24ης Ιουλίου 2003, C-280/00, *Altmark Trans* και *Regierungspräsidium Magdeburg*, Συλλογή 2003, σ. I-7747, σκέψη 75).

78 Η Επιτροπή εξέτασε τις προϋποθέσεις αυτές στα σημεία V.1 έως V.4 (αιτιολογικές σκέψεις 76 έως 181) της προσβαλλομένης αποφάσεως. Δεν ακολούθησε, ωστόσο, στην ανάλυσή της, τη σειρά με την οποία προεκτέθηκαν οι προϋποθέσεις. Συγκεκριμένα, εξέτασε πρώτα, στο σημείο V.1, «[τη] νόθευση του ανταγωνισμού και [την] επίπτωση στις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών», προτού εξετάσει, στο σημείο V.2, «[τον] χαρακτηρισμό της κρατικής ενίσχυσης». Συνέχισε με το σημείο V.3, με τίτλο «Το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα» και, τέλος, αφέρωσε το σημείο V.4 «[στην] εκτίμηση του ποσού της κρατικής ενίσχυσης». Όπως προκύπτει κατωτέρω, από την εξέταση του περιεχομένου των διαφόρων αυτών σημείων, η σειρά αυτή ευθύνεται για ορισμένα προβλήματα κατανόησης που παρουσιάζει η προσβαλλομένη απόφαση. Επομένως, πρέπει να εξεταστεί, κατά τη σειρά που επέλεξε η Επιτροπή, αν η συλλογιστική που περιλαμβάνεται στα τέσσερα αυτά σημεία επιτρέπει τον προσδιορισμό των μέτρων που προκάλεσαν την επικρινόμενη ενίσχυση.

— Ανάλυση της νοθεύσεως του ανταγωνισμού και των επιπτώσεων στις εμπορικές συναλλαγές

- 79 Κατ' αρχάς, η Επιτροπή εξετάζει, στις αιτιολογικές σκέψεις 76 έως 92 της προσβαλλομένης αποφάσεως, τη δεύτερη και την τέταρτη από τις προαναφερθείσες ανωτέρω, στη σκέψη 77, προϋποθέσεις. Η ανάλυσή της χωρίζεται σε τρία στάδια, από τα οποία το πρώτο συνίσταται σε λεπτομερή εξέταση της «επίπτωσης της ενίσχυσης στις συναλλαγές από το 1975», το δεύτερο σε μια παρουσίαση «[της] ολοκλήρωσης[ς] της απελευθέρωσης του τραπεζικού τομέα στην Ευρωπαϊκή Ένωση από τα τέλη της δεκαετίας του '70 και [της] ενίσχυσης[ς] του ανταγωνισμού» και, το τρίτο, σε μια υπενθύμιση της «θέσης[ς] της Crédit mutuel στη γαλλική τραπεζική αγορά».
- 80 Όσον αφορά, κατ' αρχάς, την ανάλυση των επιπτώσεων στις εμπορικές συναλλαγές από το 1975 (αιτιολογικές σκέψεις 76 έως 84 της προσβαλλομένης αποφάσεως), επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το τμήμα αυτό της προσβαλλομένης αποφάσεως δημιουργεί την εντύπωση ότι η Επιτροπή θεώρησε πως τα μέτρα που θεσπίστηκαν το 1975 παρείχαν ενίσχυση στην Crédit mutuel, χωρίς να προσδιορίζει, ωστόσο, ποια από τα μέτρα αυτά ελήφθησαν υπόψη προς τον σκοπό αυτόν. Το γεγονός ότι η Επιτροπή τόνισε κατά την ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία ότι η ενίσχυση συνίσταται στην προμήθεια εισπράξεως που θεσπίστηκε το 1991 μόνον περαιτέρω σύγχυση δημιουργεί ως προς το σημείο αυτό.
- 81 Οι σχετικές με τη δήλωση αυτή εξηγήσεις που έδωσε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, απαντώντας στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου, δεν αίρουν την εντύπωση ότι η Επιτροπή θεώρησε ότι η επίδικη ενίσχυση προέκυψε, τουλάχιστον εν μέρει, από τα μέτρα που θεσπίστηκαν το 1975.
- 82 Κατ' αρχάς, ο ισχυρισμός ότι η εξέταση των επιπτώσεων στις εμπορικές συναλλαγές προηγήθηκε της εξετάσεως των κρατικών πόρων αποκαλύπτει ένα πρόβλημα όσον αφορά τη μέθοδο που ακολούθησε σχετικώς η Επιτροπή. Βεβαίως, το κριτήριο της δυνατότητας ενός μέτρου να επηρεάζει τις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών θέτει το όριο μεταξύ του πεδίου εφαρμογής του ελέγχου των ενισχύσεων από την Επιτροπή και του πεδίου αυτόνομης δράσεως των κρατών μελών, και η

Επιτροπή δεν διαθέτει δυνατότητες παρεμβάσεως όσον αφορά ένα κρατικό μέτρο αν δεν πληρούται η εν λόγω προϋπόθεση. Είναι, επομένως, σκόπιμη, ιδίως στο πλαίσιο διαδικασίας εξετάσεως ενός περίπλοκου μηχανισμού, αποτελούμενου από διάφορα κρατικά μέτρα, όπως είναι το Livret bleu, η προσωρινή εκτίμηση εκ μέρους της Επιτροπής, κατά τον χρόνο κινήσεως της διαδικασίας και προ της αναλύσεως των επιμέρους μέτρων, του αν ο μηχανισμός αυτός στο σύνολό του μπορεί να επηρεάσει τις εμπορικές συναλλαγές. Εντούτοις, στην τελική απόφαση της Επιτροπής πρέπει η προσωρινή αυτή εκτίμηση να αντικαθίσταται από οριστική εκτίμηση των ενδεχόμενων επιπτώσεων στις εμπορικές συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών των μέτρων που χαρακτηρίζονται οριστικώς ως ενισχύσεις. Αυτό ισχύει πολλώ μάλλον όταν η τελική απόφαση χαρακτηρίζει ως ενισχύσεις μερικά μόνον από τα μέτρα που αφορά η διαδικασία εξέτασεως, όπως ακριβώς συμβαίνει, κατά την Επιτροπή, στην υπό κρίση υπόθεση. Επομένως, το επιχείρημα που προβάλλει η Επιτροπή δεν μπορεί να άρει τη δημιουργηθείσα αμφισημία, λόγω του ότι η εξέταση των επιπτώσεων του Livret bleu στις εμπορικές συναλλαγές το 1975 περιλαμβάνεται στην προσβαλλομένη απόφαση, όσον αφορά τον χαρακτηρισμό ως ενισχύσεων των μέτρων που θεσπίστηκαν το 1975.

83 Ακολούθως, η υποχρέωση απαντήσεως στους καταγγέλλοντες δεν υποχρέωνε την Επιτροπή στην ενέργεια που ακολούθησε. Ακόμη και αν οι καταγγελίες που δέχθηκε η Επιτροπή αφορούσαν μέτρα που ελήφθησαν το 1975 και ήταν, επομένως, υποχρεωμένη να τα εξετάσει, τίποτε δεν την εμπόδιζε να διαπιστώσει ότι τα μέτρα αυτά μπορούσαν να επηρεάσουν τις εμπορικές συναλλαγές, αν εκτιμούσε ότι δεν μπορούσαν να χαρακτηριστούν ενισχύσεις για άλλους λόγους.

84 Τέλος, όσον αφορά τα συμπεράσματα που αντλούνται από την απόφαση Alzetta κ.λπ. κατά Επιτροπής (ανωτέρω, σκέψη 65), η Επιτροπή ορθώς υποστηρίζει ότι είναι υποχρεωμένη, προκειμένου να κρίνει αν ενισχύσεις χορηγηθείσες στο πλαίσιο καθεστώτος ενισχύσεων πρέπει να χαρακτηριστούν υφιστάμενες ή νέες, να εξετάσει αν, κατά τον χρόνο θεσπίσεως του καθεστώτος αυτού, η οικεία αγορά ήταν ή όχι ανοιχτή στον ανταγωνισμό. Ωστόσο, η εξήγηση αυτή επιβεβαιώνει την εντύπωση ότι, σύμφωνα με την προσβαλλομένη απόφαση, το εξεταζόμενο καθεστώς ενισχύσεων θεσπίστηκε το 1975.

85 Δεύτερον, η εξέταση των συνεπειών της ελευθερώσεως του τραπεζικού τομέα στις αιτιολογικές σκέψεις 85 έως 89 της προσβαλλομένης αποφάσεως καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «η επίπτωση στις συναλλαγές των χορηγούμενων σε τραπεζικό

Ιδρυμα ενισχύσεων έγινε εξαιρετικά σημαντική» από το 1990 και μετά. Παρότι η προμήθεια εισπράξεως δεν αναφέρεται στις αιτιολογικές σκέψεις 85 έως 89 της προσβαλλομένης αποφάσεως, μπορεί να θεωρηθεί ότι αυτές αποσκοπούν στο να αποδειχθεί ότι το μέτρο αυτό είχε σημαντικές επιπτώσεις στις εμπορικές συναλλαγές. Η ανάλυση αυτή δεν παρέχει καμιά διευκρίνιση σχετικά με το αν, πέραν της προμήθειας εισπράξεως, θωρήθηκε ότι και άλλα μέτρα οδήγησαν στην επίδικη ενίσχυση.

- 86 Τρίτον, η ανάπτυξη που γίνεται στις αιτιολογικές σκέψεις 90 και 91 της προσβαλλομένης αποφάσεως, όσον αφορά τη θέση της Crédit mutuel στη γαλλική τραπεζική αγορά, αφενός, αποσκοπεί στην απόρριψη του επιχειρήματος ότι η περιορισμένη εδαφική αρμοδιότητα των τοπικών υποκαταστημάτων της Crédit mutuel αποκλείει κάθε επίπτωση της ενισχύσεως επί των συναλλαγών και, αφετέρου, περιέχει ορισμένες σύντομες σκέψεις ως προς τη στρέβλωση του ανταγωνισμού, με τις οποίες η Επιτροπή αναφέρει μεταξύ άλλων τα εξής:

«Η Crédit mutuel είναι αποδοτική επιχείρηση [...]. Μια ενδεχόμενη υπερκάλυψη των καθαρών εξόδων συγκέντρωσης και διαχείρισης των κεφαλαίων που χρησιμοποιούνται για την εξυπηρέτηση του γενικού οικονομικού συμφέροντος θα της επέτρεπε να αυξήσει τα κέρδη της και να συσσωρεύσει πρόσθετα ίδια κεφάλαια. Όμως, η απαίτηση φερεγγυότητας [...] που προκύπτει από την ευρωπαϊκή ρύθμιση για τα τραπεζικά ιδρύματα εισάγει υποχρέωση που περιορίζει τις ικανότητες ανάπτυξης των πιστωτικών ιδρυμάτων. Κάθε ενίσχυση λειτουργίας, εφόσον ενισχύει τα ίδια κεφάλαια, παρέχει σημαντική δυνατότητα υπέρβασης αυτών των περιορισμών. Οι εν λόγω μηχανισμοί απαίτησης φερεγγυότητας καθιστούν ευκολότερη την εκτίμηση στρέβλωσης του ανταγωνισμού σε περίπτωση που οι ενισχύσεις χορηγούνται σε πιστωτικά ιδρύματα. Εάν οι ενισχύσεις αυτές έχουν ως άμεσο ή έμμεσο αποτέλεσμα την αύξηση των ιδίων κεφαλαίων, τότε η στρέβλωση του ανταγωνισμού μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της τράπεζας.»

- 87 Οι αιτιολογικές σκέψεις 90 και 91 της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν αποφαίνονται, επομένως, κατά τρόπο οριστικό επί της υπάρξεως στρεβλώσεως του ανταγωνισμού στην υπό κρίση υπόθεση, αλλά περιορίζονται στην παροχή ορισμένων διευκρινίσεων σε σχέση με τα κριτήρια αξιολογήσεως που θέλει να ορίσει η Επιτροπή. Το χωρίο αυτό δεν διευκρινίζει αν, πέραν της προμήθειας εισπράξεως, άλλα μέτρα συνέβαλαν, κατά την προσβαλλομένη απόφαση, στην υπερκάλυψη των εξόδων συγκέντρωσεως και διαχειρίσεως, στην αύξηση των ιδίων κεφαλαίων και, ως εκ τούτου, σε στρέβλωση του ανταγωνισμού.

- 88 Τέλος, το συμπέρασμα της αναπτύξεως αυτής, στην αιτιολογική σκέψη 92 της προσβαλλομένης αποφάσεως (το οποίο παρατίθεται ανωτέρω, στη σκέψη 17), χρησιμοποιεί όρους ιδιαιτέρως αόριστους όσον αφορά τον προσδιορισμό της ενισχύσεως, αναφερόμενο σε «χορηγηθείσες στην Crédit mutuel δυνητικές ενισχύσεις», οι οποίες έχουν χαρακτήρα «ενισχύσεων λειτουργίας» και διαπιστώνοντας ότι «η δυνητική ενίσχυση ήταν μια νέα ενίσχυση όταν τέθηκε σε εφαρμογή το 1975». Η προμήθεια εισπράξεως δεν αναφέρεται καν στο εν λόγω συμπέρασμα.
- 89 Καίτοι η αιτιολογική σκέψη 92 της προσβαλλομένης αποφάσεως χαρακτηρίζει ως «δυνητικές» τις ενισχύσεις των οποίων αξιολογούνται οι επιπτώσεις, πρέπει να τονιστεί ότι ο χαρακτηρισμός αυτός εξέλιπε κατά τη «νομική ανάλυση του χαρακτήρα της ενίσχυσης που προέρχεται από το Livret bleu», στην αιτιολογική σκέψη 130 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Εντούτοις, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι «επρόκειτο για μια νέα ενίσχυση από τα τέλη του 1975». Βεβαίως, η Επιτροπή υποστηρίζει στη συνέχεια ότι το ποσό της ενισχύσεως αυτής δεν μπορεί να υπολογιστεί για τον προ του 1991 χρόνο. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι, σύμφωνα με την προσβαλλομένη απόφαση, δεν υπήρχε ενίσχυση προ του 1991. Οι χρησιμοποιούμενοι όροι δηλώνουν μάλλον ότι η Επιτροπή θεώρησε ότι υπήρχαν ήδη προ του 1991 μέτρα που θα μπορούσαν να αποτελούν ενίσχυση, αλλά ότι αποφάσισε να μην υπολογίσει το ποσό τους.
- 90 Αποδίδοντας, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, την εξαφάνιση του επιθέτου «δυνητική» στην αιτιολογική σκέψη 130 της προσβαλλομένης αποφάσεως σε μια προσπάθεια συντομεύσεως της διατύπωσεως και καθαρά σε λόγους «καλύψεως από πλευράς περιεχομένου όλων των ενδεχομένων περιπτώσεων», η Επιτροπή αναγνωρίζει απλώς ότι η διατύπωση της προσβαλλομένης αποφάσεως παρουσιάζει αδυναμίες από τις οποίες δημιουργείται αβεβαιότητα ως προς το περιεχόμενο της αποφάσεως αυτής.
- 91 Επομένως, η ανάλυση της προσβαλλομένης αποφάσεως περί νοθεύσεως του ανταγωνισμού και περί επιπτώσεων στις εμπορικές συναλλαγές δεν επιτρέπει τον σαφή προσδιορισμό των μέτρων εκείνων του μηχανισμού του Livret bleu που θεωρείται ότι προκάλεσαν επιπτώσεις στις εμπορικές συναλλαγές και στρέβλωση του ανταγωνισμού.

— Ανάλυση των κρατικών πόρων

- 92 Δεύτερον, η Επιτροπή εξέτασε, στις αιτιολογικές σκέψεις 93 έως 99 της προσβαλλομένης αποφάσεως, το ζήτημα των κρατικών πόρων διά των οποίων χορηγήθηκε, κατά την άποψή της, η ενίσχυση. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η συλλογιστική που ακολουθήθηκε στην προσβαλλομένη απόφαση ως προς το σημείο αυτό δεν είναι σαφής ούτε εξαντλητική.
- 93 Στην αιτιολογική σκέψη 94 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή αναγγέλλει το εξής σχέδιο:

«[...] θα εξακριβώσει [...] με ποιους κρατικούς πόρους επωφελήθηκε ενδεχομένως η Crédit mutuel: 1. παραχώρηση φορολογικού πλεονεκτήματος στους αποταμιευτές, 2. προμήθεια εισπραξής [...], 3. τα έσοδα που προήλθαν από τις [λοιπές EIG], 4. τα πλεονεκτήματα και τις ενδεχόμενες έμμεσες δαπάνες που προέκυψαν από το σύστημα του Livret bleu».

- 94 Όσον αφορά, κατ' αρχάς, τη φοροαπαλλαγή, η προσβαλλομένη απόφαση αναφέρει ότι το σύστημα συνεπάγεται την κίνηση κρατικών πόρων και την υιοθέτηση ενός ευνοϊκότερου για τον αποταμιευτή καθεστώτος σε σχέση με τη συνήθη κατάσταση, καθώς και κόστος για το κράτος. Η απόφαση συνεχίζει στην αιτιολογική σκέψη 96 ως εξής:

«Συνάγεται ότι η ενίσχυση αυτή συνιστά άμεσο όφελος των ιδιωτών καταναλωτών και όχι της τράπεζας και, ως εκ τούτου, δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι η Crédit mutuel είναι ο άμεσος αποδέκτης της φορολογικής ενίσχυσης. Εντούτοις, αυτή η φορολογική ενίσχυση κοινωνικού χαρακτήρα συνδέεται με προϊόν το οποίο διανέμεται από έναν μόνο φορέα, την Crédit mutuel. Η ενίσχυση δεν πληροί, συνεπώς, τον όρο του συμβιβάσιμου ο οποίος τίθεται από το άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχείο α' [EK], που προβλέπει ότι οι ενισχύσεις χορηγούνται "χωρίς διάκριση προελεύσεως των προϊόντων".»

- 95 Η ανάλυση αυτή δεν διευκρινίζει αν η Επιτροπή θεώρησε ότι η φοροαπαλλαγή μπορεί να συνιστά μεταβίβαση κρατικών πόρων υπέρ της *Crédit mutuel*. Πάντως, δεν μπορεί να αποκλειστεί μια τέτοια ερμηνεία της προσβαλλομένης αποφάσεως, δεδομένου ότι δεν είναι αναγκαίο, για τη διαπίστωση της υπάρξεως παρεμβάσεως υπέρ μιας επιχειρήσεως μέσω κρατικών πόρων, να είναι η ίδια ο ευθέως ωφελούμενος. Πράγματι, από το άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ προκύπτει ότι ενισχύσεις κοινωνικού χαρακτήρα χορηγούμενες στους ιδιώτες καταναλωτές μπορούν να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ. Επίσης, το γεγονός ότι ένα κράτος μέλος παρατείνεται από την είσπραξη των φορολογικών εσόδων μπορεί να συνεπάγεται την έμμεση μεταβίβαση κρατικών πόρων, η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί ως ενίσχυση υπέρ επιχειρηματιών διαφορετικών από αυτούς υπέρ των οποίων χορηγείται άμεσα το φορολογικό πλεονέκτημα (απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Σεπτεμβρίου 2000, C-156/98, Γερμανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-6857, σκέψεις 24 έως 28).
- 96 Ως εκ τούτου, η προσβαλλομένη απόφαση είναι διαφορούμενη όσον αφορά τον χαρακτηρισμό της φοροαπαλλαγής από την άποψη του κριτηρίου των κρατικών πόρων.
- 97 Δεύτερον, η Επιτροπή εξετάζει την «ανατεθείσα στην *Crédit mutuel* αποστολή εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος» και εκθέτει, στην αιτιολογική σκέψη 98 της προσβαλλομένης αποφάσεως, τα εξής:

«Η απόδοση στην *Crédit mutuel* αποστολής διανομής του *Livret bleu* συνδέθηκε με αυστηρά προνόμια και υποχρεώσεις. Τα προνόμια συνίστανται στο δικαίωμα αποκλειστικής διανομής του *Livret bleu* και την καταβολή προμήθειας είσπραξης [...]. Οι υποχρεώσεις αφορούν τον τρόπο χρησιμοποίησης των πόρων που συγκεντρώνονται με τη βοήθεια του *Livret bleu*. Οι υποχρεώσεις αυτές διαφοροποιήθηκαν με την πάροδο του χρόνου [...] Σήμερα, το σύνολο των αποταμιευτικών πόρων υπόκειται στην κεντρική διαχείριση του CDC. Αυτό καταβάλλει στην *Crédit mutuel*, αποκλειστικά για τους πόρους υπό κεντρική διαχείριση, αμοιβή που αντιστοιχεί στο ακαθάριστο επιτόκιο που έχει καθοριστεί από τις δημόσιες αρχές και καταβάλλεται στους αποταμιευτές καθώς και προμήθεια διαμεσολάβησης ίση με το 1,3 %. Πρέπει να επισημανθεί ότι, επειδή το CDC είναι δημόσια επιχείρηση που λαμβάνει δημόσιους πόρους για να εκπληρώσει αποστολές εξυπηρέτησης του γενικού συμφέροντος, η προμήθεια είσπραξης πρέπει να θεωρείται ως κρατικός πόρος. Δεδομένου ότι οι τόκοι καταβάλλονται στους

αποταμιευτές, η Crédit mutuel επωφελείται μόνο από αυτή την προμήθεια. Η εν λόγω προμήθεια αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της αποστολής κοινωφελούς υπηρεσίας η οποία έχει ανατεθεί στην Crédit mutuel και για το λόγο αυτό πρέπει να καταλογισθεί στο κράτος.»

- 98 Επομένως, η προμήθεια εισπράξεως χαρακτηρίζεται σαφώς ως κρατικός πόρος.
- 99 Τρίτον, όσον αφορά τα προϊόντα των λοιπών EIG, η Επιτροπή αναφέρει, στην αιτιολογική σκέψη 99 της προσβαλλομένης αποφάσεως, τα εξής:

«Με βάση τις ληφθείσες πληροφορίες, ο συνδυασμός του υποχρεωτικού χαρακτήρα αυτών των χρήσεων και του γεγονότος ότι οι όροι για τα επιτόκια ρυθμιζόνταν από το κράτος και δεν διαμορφώνονταν ελεύθερα από την αγορά επιβεβαιώνει ότι πρέπει να θεωρηθεί ότι οι [λοιπές] EIG αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του συστήματος του Livret bleu. Στη συνέχεια θα αποδείξουμε ότι οι όροι αυτοί που καθορίστηκαν με κανονιστικές διατάξεις επέτρεψαν στην Crédit mutuel να αποκομίσει σημαντικότερα οφέλη από αυτούς τους αποταμιευτικούς πόρους. Ο ορισμός αυτών των [EIG] για την εξυπηρέτηση του γενικού συμφέροντος τροποποιήθηκε με το διάταγμα της 27ης Σεπτεμβρίου 1991: οι προβλεπόμενες χρήσεις συνίστανται πλέον αποκλειστικά στη χορήγηση δανείων για τη χρηματοδότηση της κοινωνικής κατοικίας και την κατάθεση σε λογαριασμό στο CDC [...]. Όμως οι νέες αυτές χρησιμοποιήσεις υποκατέστησαν τις παλαιότερες με πολύ αργό ρυθμό κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90: μόνο το νέο ποσό της συγκέντρωσης διατέθηκε αμέσως εξ ολοκλήρου σε αυτές τις νέες χρησιμοποιήσεις από το 1991.»

- 100 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν χαρακτηρίζει ρητώς τα προϊόντα των λοιπών EIG ως κρατικούς πόρους. Ωστόσο, ένας τέτοιος χαρακτηρισμός δεν μπορεί και να αποκλειστεί. Πράγματι, η έννοια, στο παρόν πλαίσιο, της διαπιστώσεως κατά την οποία «οι [λοιπές] EIG αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του συστήματος του Livret bleu» δεν είναι σαφής, δεδομένου ότι παρόμοια διαπίστωση είχε προηγηθεί στην αιτιολογική σκέψη 98 της προσβαλλομένης αποφάσεως για να αιτιολογήσει γιατί η προμήθεια εισπράξεως πρέπει να καταλογισθεί στο κράτος (βλ. ανωτέρω, σκέψη 97).

- 101 Ως εκ τούτου, το αποτέλεσμα της εξετάσεως από την προσβαλλομένη απόφαση του αν τα προϊόντα που εισέπραξε η Crédit mutuel από τη διαχείριση των λοιπών EIG συνιστούν μεταβίβαση κρατικών πόρων είναι επίσης διαφορούμενο.
- 102 Τέταρτον, όσον αφορά την εξέταση των πλεονεκτημάτων και των ενδεχόμενων έμμεσων δαπανών που προέκυψαν από το σύστημα του Livret bleu, περί της οποίας η αιτιολογική σκέψη 94 της προσβαλλομένης αποφάσεως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι δεν πραγματοποιήθηκε σε αυτό το τμήμα της αποφάσεως. Αντιθέτως, η έκθεση των πλεονεκτημάτων και των έμμεσων δαπανών του μηχανισμού του Livret bleu παρουσιάζονται, αφενός, στο τμήμα το σχετικό με την εκτίμηση του ποσού της κρατικής ενισχύσεως, ιδίως στις αιτιολογικές σκέψεις 119 έως 127, όπου η Επιτροπή εξετάζει τις ενδεχόμενες «επιπτώσεις του προϊόντος προσέλευσης πελατών» του Livret bleu, και, αφετέρου, στο τμήμα που αφιερώνεται στο συμβιβασίμο των ενισχύσεων με τη Συνθήκη, ιδίως στις αιτιολογικές σκέψεις 190 έως 194 που αναφέρονται στο αν η Crédit mutuel ήταν υποχρεωμένη να διατηρεί τοπικά υποκαταστήματα σε αγροτικές περιοχές. Ωστόσο, δεν πραγματοποιήθηκε καμία εκτίμηση των έμμεσων ενδεχομένων πλεονεκτημάτων από την άποψη της ιδιότητας των κρατικών πόρων.
- 103 Συνοψίζοντας, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η ανάλυση από την προσβαλλομένη απόφαση του ζητήματος των κρατικών πόρων, καίτοι είναι σαφής όσον αφορά την προμήθεια εισπράξεως, είναι ασαφής όσον αφορά τον χαρακτηρισμό της φοροαπαλλαγής και των προϊόντων των λοιπών EIG και ελλιπής όσον αφορά τα λοιπά πλεονεκτήματα που είχε την πρόθεση να εξετάσει η Επιτροπή.

— Ανάλυση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος

- 104 Το σημείο V.3 της προσβαλλομένης αποφάσεως, με τίτλο «Το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα», περιλαμβάνει μόνον την αιτιολογική σκέψη 100, που παρατίθεται ανωτέρω στη σκέψη 18.

- 105 Το σημείο αυτό της προσβαλλομένης αποφάσεως περιορίζεται στην παράθεση του κριτηρίου που η Επιτροπή επέλεξε να εφαρμόσει για να διαπιστώσει αν υπάρχει στην υπό κρίση υπόθεση ανταγωνιστικό πλεονέκτημα και αν πληρούνται, έτσι, η τρίτη και τέταρτη προϋπόθεση του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, που εκτίθενται ανωτέρω στη σκέψη 77. Πρέπει να τονιστεί ότι το κριτήριο αυτό ορίζεται, στην αιτιολογική σκέψη 100 της προσβαλλομένης αποφάσεως, μόνο σε σχέση με την προμήθεια εισπράξεως και ότι δεν γίνεται αναφορά σε κανένα από τα λοιπά μέτρα που συναποτελούν τον μηχανισμό του Livret bleu.
- 106 Η ανάλυση των δύο αυτών προϋποθέσεων που αφορά, αφενός, το πλεονέκτημα που παρέχεται στον δικαιούχο και, αφετέρου, το αν το υπό εξέταση μέτρο νοθεύει ή απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό περιλαμβάνεται επίσης στο σημείο V.4 της προσβαλλομένης αποφάσεως με τίτλο «Η εκτίμηση του ποσού της κρατικής ενίσχυσης», που περιλαμβάνει τις αιτιολογικές σκέψεις 101 έως 181. Και η ανάπτυξη αυτή είναι ελάχιστα σαφής ως προς το αν η καταβολή της προμήθειας εισπράξεως είναι το μοναδικό μέτρο που ελήφθη υπόψη και που θεωρείται ότι παρείχε στην Crédit mutuel ανταγωνιστικό πλεονέκτημα ή ως προς το αν και άλλα μέτρα που ελήφθησαν στο πλαίσιο του καθεστώτος του Livret bleu έπαιξαν επίσης ρόλο.
- 107 Η Επιτροπή ορίζει επίσης, κατ' αρχάς, τις «μεθόδους συνυπολογισμού του συνόλου των εσόδων και των εξόδων που συνδέονται με τους πόρους του Livret bleu» και διευκρινίζει συναφώς, στην αιτιολογική σκέψη 103 της προσβαλλομένης αποφάσεως, τα εξής:

«Ο χρηματοοικονομικός μηχανισμός του Livret bleu της Crédit Mutuel πρέπει να αξιολογηθεί σε σχέση με τη συνολική οικονομία αυτού του καθεστώτος αποταμίευσης, δηλαδή πρέπει να ληφθεί υπόψη το σύνολο των εξόδων και εσόδων που προκύπτουν από αυτό το σύστημα και ιδίως των κερδών που αποκομίζονται άμεσα από τη χρησιμοποίηση των αποταμιεύσεων που συγκεντρώνονται χάρη στη διανομή αυτού του αφορολόγητου προϊόντος της αποταμίευσης.»

- 108 Η ως άνω διατύπωση δημιουργεί την εντύπωση ότι η φοροαπαλλαγή του Livret bleu ελήφθη υπόψη για να εξεταστεί αν ο μηχανισμός αυτός παρείχε πλεονέκτημα στην Crédit mutuel.

- 109 Η εντύπωση ότι το αφορολόγητο ελήφθη υπόψη επιβεβαιώνεται από την αιτιολογική σκέψη 108, σύμφωνα με την οποία «οι καταθέσεις στο Livret bleu επέτρεψαν στην Crédit Mutuel να προσπορίζεται έναν πόρο υπό πολύ πλεονεκτικότερους όρους από αυτό που θα επέτρεπε η απλή αναχρηματοδότηση στις χρηματοπιστωτικές αγορές». Επιπλέον, στην αιτιολογική σκέψη 111, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι τα «έξοδα των πόρων» που προέρχονται από το Livret bleu είναι «διαφορετικά από τα συνήθη έξοδα της αγοράς». Η αιτιολογική σκέψη 117 αναφέρεται στην «ιδιαιτερότητα αυτού του τρόπου συγκέντρωσης των πόρων». Συνεχίζοντας το ίδιο σκεπτικό, η αιτιολογική σκέψη 175 δικαιολογεί τον συνυπολογισμό των υπολοίπων χρήσεων λόγω του ότι «αποδίδονται [...] σε έναν ειδικό πόρο, τους φόρους που εισπράττονται χάρη στο μονοπώλιο της διανομής του Livret bleu». Στην ίδια σκέψη αναφέρεται επίσης ότι «[σ]ε ανταγωνιστικές συνθήκες αγοράς, είναι πιθανό η Crédit Mutuel να μην ήταν σε θέση να προσποριστεί αυτό τον πόρο με το ίδιο κόστος».
- 110 Τα ανωτέρω χωρία είναι διαφορούμενα όσον αφορά τον ορισμό του μέτρου ή των μέτρων τα οποία δημιούργησαν το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που αποδίδεται στην Crédit mutuel.
- 111 Η εξήγηση της Επιτροπής ότι πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ, αφενός, της έννοιας «του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος [που] προκύπτει από την υπερκάλυψη των εξόδων που προκλήθηκαν από την εκπλήρωση μιας αποστολής γενικού οικονομικού συμφέροντος» και, αφετέρου, της έννοιας «των οικονομικών πλεονεκτημάτων» που ελήφθη υπόψη στο πλαίσιο του συνολικού ισολογισμού του Livret bleu προκειμένου να διαπιστωθεί αν υπάρχει υπερκάλυψη δεν παρέχει την αναγκαία διευκρίνιση.
- 112 Βεβαίως, πολλά χωρία της προσβαλλομένης αποφάσεως που αναφέρονται σε πλεονεκτήματα, μεταξύ άλλων οι αιτιολογικές σκέψεις 106, 107, 180 και 198, μπορεί να θεωρηθεί ότι αναφέρονται στο οικονομικό πλεονέκτημα που ελήφθη υπόψη στο πλαίσιο του συνολικού ισολογισμού. Αντιθέτως, όταν η απόφαση αναφέρει επανειλημμένως, μεταξύ άλλων στις αιτιολογικές σκέψεις 108, 111 και 175, ότι η Crédit mutuel απέκτησε πόρους υπό όρους πολύ πλεονεκτικότερους από τις συνθήκες της αγοράς, η προσβαλλομένη απόφαση αναφέρεται σε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που προκύπτει από το καθεστώς του Livret bleu και όχι μόνο σε οικονομικό πλεονέκτημα που πρέπει να ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο του συνολικού ισολογισμού του καθεστώτος αυτού.

- 113 Η Επιτροπή ισχυρίστηκε συναφώς στο ακροατήριο ότι άντλησε νομικές συνέπειες μόνον από το στοιχείο της προμήθειας εισπράξεως. Εντούτοις, ακόμη και αν υποθεθεί ότι αυτό είναι ακριβές, το γεγονός ότι σε πολλά σημεία της προσβαλλομένης αποφάσεως αναφέρονται «πλεονεκτήματα» τα οποία, ούτως ή άλλως, δεν ελήφθησαν υπόψη κατά τον προσδιορισμό της ενισχύσεως, χωρίς αυτό να αναφέρεται ρητώς, δημιουργεί σύγχυση που καθιστά ακόμη δυσχερέστερη την κατανόηση της προσβαλλομένης αποφάσεως στο σημείο αυτό.
- 114 Επιπλέον, η άποψη ότι η προμήθεια εισπράξεως ελήφθη υπόψη έρχεται σε αντίθεση με την εξέταση που πραγματοποιήθηκε, στις αιτιολογικές σκέψεις 119 έως 127 της προσβαλλομένης αποφάσεως, των «επιπτώσεων του προϊόντος προσέλκυσης πελατών» που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του καθεστώτος του Livret bleu και τις οποίες επικαλούνται οι καταγγέλλοντες. Κατά την άποψη των καταγγελλόντων, το αποκλειστικό δικαίωμα διανομής ενός ελκυστικού, λόγω του αφορολόγητου χαρακτήρα του, προϊόντος αποταμιεύσεως δίνει ενδεχομένως τη δυνατότητα στην Crédit mutuel να προσελκύσει και να καταστήσει μόνιμη κάποια πελατεία, στην οποία το δίκτυο είναι σε θέση να προτείνει στη συνέχεια άλλα τραπεζικά προϊόντα ή υπηρεσίες. Η Επιτροπή εκθέτει, στις αιτιολογικές σκέψεις 126 και 127 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι δεν περιέλαβε τις επιπτώσεις αυτές στο πλαίσιο της προσβαλλομένης αποφάσεως, διότι δεν κατέστη δυνατό να εκτιμηθεί ακριβώς η χρηματοοικονομική τους επίπτωση. Ωστόσο, οι «επιπτώσεις» αυτές του Livret bleu δεν συνδέονται με την καταβολή της προμήθειας εισπράξεως, αλλά με το δικαίωμα διανομής ενός αφορολόγητου προϊόντος αποταμιεύσεως. Η εξέταση των επιπτώσεων αυτών, επομένως, συμβάλλει στη δημιουργία της εντύπωσής ότι το αποκλειστικό δικαίωμα και η φοροαπαλλαγή συγκαταλέγονται μεταξύ των μέτρων που συνιστούν την ενίσχυση που διαπιστώθηκε από την προσβαλλομένη απόφαση. Βεβαίως, η Επιτροπή υποχρεούται να απαντά στα σχετικά επιχειρήματα των καταγγελλόντων και είναι αναπόφευκτο, στο πλαίσιο αυτό, να αποφανθεί επί άλλων μέτρων πέραν της προμήθειας εισπράξεως. Εντούτοις, προκειμένου να αποφευχθεί η εντύπωση ότι η προσβαλλομένη απόφαση θεωρεί ότι τα μέτρα αυτά συνέβαλαν στη χορήγηση της προσαπτομένης ενισχύσεως, είναι ακόμη περισσότερο αναγκαίο να αναφέρει η Επιτροπή σαφώς ότι μόνον η προμήθεια εισπράξεως θεωρήθηκε ότι συνιστά ενίσχυση, αν αυτή ήταν πράγματι η άποψή της.
- 115 Η εντύπωση ότι η προμήθεια εισπράξεως δεν ήταν το μοναδικό μέτρο που ελήφθη υπόψη ως ενίσχυση που παρασχέθηκε στην Crédit mutuel ενισχύεται ακόμη περισσότερο από το αποτέλεσμα της εκτιμήσεως του ποσού της ενισχύσεως στο σημείο V.4 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Είναι εποικοδομητική από αυτή την άποψη η συμπλήρωση του πίνακα των αποτελεσμάτων του λογαριασμού των

εκμεταλλεύσεων του Livret bleu, που παρατίθεται ανωτέρω, στη σκέψη 21, με στοιχεία σχετικά με την προμήθεια εισπράξεως, τα οποία προσκόμισαν οι διάδικοι απαντώντας στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου:

Έτος	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	Σύνολο
Προμήθεια εισπράξεως	10	60	110	240	390	490	540	780	2 620
Πόροι υπό κεντρική διαχείριση	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	- 399
[Υπόλοιπες] EIG	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	2 592
Μη υποχρεωτικές χρήσεις	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	- 1 119
Ενίσχυση εκτός κεντρικής διαχείρισεως	1 096	505	301	- 471	- 135	- 87	- 156	20	1 074

116 Ο πίνακας αυτός επιβεβαιώνει την άποψη της προσφεύγουσας ότι το ποσό της διαπιστωθείσας με την προσβαλλομένη απόφαση ενισχύσεως εξηγείται ουσιαστικά από το γεγονός ότι ελήφθησαν υπόψη τα κέρδη που πραγματοποίησε η Crédit mutuel μεταξύ των ετών 1991 και 1993, σε μια περίοδο που η προμήθεια εισπράξεως δεν συνέβαλλε ακόμη σημαντικά στα αποτελέσματα της διαχείρισεως του Livret bleu, ενώ τα κέρδη του καθεστώτος του Livret bleu προέρχονται κυρίως από έσοδα αντλούμενα από τις άλλες EIG.

117 Η δυσαναλογία μεταξύ του ποσού της ενισχύσεως που αντιστοιχεί στα έτη αυτά και του ποσού της προμήθειας εισπράξεως που καταβλήθηκε κατά την ίδια περίοδο είναι εντυπωσιακή και δεν μπορεί να δικαιολογηθεί εύκολα εκ πρώτης όψεως, αν υποθεθεί ότι η ενίσχυση προκύπτει πράγματι αποκλειστικά από την καταβολή της προμήθειας αυτής χωρίς να ληφθεί υπόψη κανένα από τα μέτρα που είχαν ληφθεί προηγουμένως στο πλαίσιο του Livret bleu. Υπ' αυτές τις συνθήκες, η ανάλυση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος, όπως προκύπτει από την προσβαλλομένη

απόφαση, δεν επιβεβαιώνει την άποψη της Επιτροπής ότι μόνον η προμήθεια εισπράξεως χαρακτηρίστηκε ως ενίσχυση.

- 118 Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν εξέφρασε σαφώς στην προσβαλλομένη απόφαση την άποψή της επί του προσδιορισμού των μέτρων που συνέβαλαν στην επίδικη ενίσχυση υπέρ της *Crédit mutuel*, το Πρωτοδικείο δεν είναι σε θέση να ασκήσει τον δικαιοδοτικό του έλεγχο επί της εκτιμήσεως από την προσβαλλομένη απόφαση του καθεστώτος του *Livret bleu*.
- 119 Τέλος, η συλλογιστική που ακολούθησε η Επιτροπή στην προσβαλλομένη απόφαση δεν αποκλείει την πιθανότητα, που επικαλείται η προσφεύγουσα, η προσβαλλομένη απόφαση να αφορά, κατ' ουσίαν, δύο δυνητικές ενισχύσεις, χορηγηθείσες το 1975 και το 1991 αντιστοίχως, χωρίς να τις διακρίνει σαφώς στην ανάλυσή της.
- 120 Πρέπει να προστεθεί ότι η Επιτροπή δεν είχε τη δυνατότητα να λάβει υπόψη στην ανάλυσή της τις διευκρινίσεις που έδωσε το Δικαστήριο, μετά την έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως, όσον αφορά τα κρατικά μέτρα που προορίζονταν για την κάλυψη των εξόδων που συνδέονται με την εκπλήρωση αποστολών δημοσίου συμφέροντος, μεταξύ άλλων στην υπόθεση *Altmark Trans και Regierungspräsidium Magdeburg*, ανωτέρω, σκέψη 77. Καίτοι ορισμένες αδυναμίες στην έκθεση της συλλογιστικής που ακολουθήθηκε στην προσβαλλομένη απόφαση μπορούν να εξηγηθούν από το γεγονός ότι η Επιτροπή δεν είχε, κατά τον χρόνο εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, στη διάθεσή της τα διδάγματα που απορρέουν από την εν λόγω νομολογία, εντούτοις, ήταν αναγκαίο, λαμβανομένης υπόψη της πολυπλοκότητας της παρούσας υποθέσεως, η συλλογιστική της Επιτροπής να είναι ιδιαίτερος σαφής όσον αφορά τον προσδιορισμό και την αξιολόγηση των μέτρων που συνέβαλαν στην επίδικη ενίσχυση προς την *Crédit mutuel*.
- 121 Πάντως, από την ανωτέρω ανάλυση προκύπτει ότι η συλλογιστική που ακολουθήθηκε στην προσβαλλομένη απόφαση στο σύνολό της δεν καθιστά σαφές αν η Επιτροπή έλαβε ή όχι υπόψη, ως μέτρα της επίδικης ενισχύσεως προς την *Crédit mutuel*, πέραν της προμήθειας εισπράξεως, τη φοροαπαλλαγή, το δικαίωμα αποκλειστικής διανομής και τις προϋποθέσεις αμοιβής των άλλων ΕΙΓ.

- 122 Επομένως, η προσβαλλομένη απόφαση δεν είναι επαρκώς αιτιολογημένη όσον αφορά τον προσδιορισμό των μέτρων που χαρακτηρίζονται ως ενίσχυση.
- 123 Βεβαίως, η Επιτροπή δήλωσε, στη διάρκεια της παρούσας δίκης, ότι, σύμφωνα με την προσβαλλομένη απόφαση, μόνον η προμήθεια εισπράξεως προκάλεσε την επίδικη ενίσχυση. Εντούτοις, είναι αναγκαία η διαπίστωση ότι η συλλογιστική αυτή, όπως εκτέθηκε από τους εκπροσώπους της Επιτροπής ενώπιον του Πρωτοδικείου, δεν περιλαμβάνεται στην προσβαλλομένη απόφαση και έρχεται σε αντίφαση με πολλά χωρία των σκέψεών της που εξετάστηκαν ανωτέρω.
- 124 Πάντως, όπως έκρινε το Δικαστήριο με την απόφασή του της 15ης Ιουνίου 1994, C-137/92 Ρ, Επιτροπή κατά BASF κ.λπ. (Συλλογή 1994, σ. I-2555, σκέψεις 66 έως 68), το διατακτικό και η αιτιολογία μιας αποφάσεως, τα οποία πρέπει υποχρεωτικά να αιτιολογούνται βάσει του άρθρου 253 ΕΚ, αποτελούν ένα αδιαίρετο σύνολο, κατά τρόπον ώστε να εναπόκειται αποκλειστικά στην ολομέλεια της Επιτροπής, βάσει της αρχής της συλλογικότητας, να υιοθετήσει συγχρόνως τόσο το ένα όσο και το άλλο, ενώ κάθε τροποποίηση του διατακτικού πέραν των ορθογραφικών ή γραμματικών τροποποιήσεων εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ολομέλειας.
- 125 Η συλλογιστική αυτή, η οποία βασίζεται στην αρχή της συλλογικότητας, έχει εφαρμογή και στην περίπτωση της προσβαλλομένης αποφάσεως, η οποία πρέπει επίσης να είναι αιτιολογημένη δυνάμει του άρθρου 253 ΕΚ, και με την οποία η ολομέλεια της Επιτροπής άσκησε την ειδική εξουσία της να κρίνει επί του συμβατού των κρατικών ενισχύσεων με την κοινή αγορά, που της ανατέθηκε με το άρθρο 88 ΕΚ.
- 126 Επομένως, η επιχειρηματολογία των εκπροσώπων της Επιτροπής ενώπιον του Πρωτοδικείου δεν μπορεί να αναπληρώσει την ανεπάρκεια της αιτιολογίας της προσβαλλομένης αποφάσεως (βλ., υπ' αυτή την έννοια, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 24ης Οκτωβρίου 1996, C-329/93, C-62/95 και C-63/95, Γερμανία κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-5151, σκέψεις 47 και 48, και του Πρωτοδικείου της 25ης Ιουνίου 1998, T-371/94 και T-394/94, British Airways κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-2405, σκέψεις 116 έως 119).

- 127 Κατόπιν των ανωτέρω, η προσβαλλομένη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί, ενώ παρέλκει η εξέταση των λοιπών λόγων ακυρώσεως που προβάλλει η προσφεύγουσα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 128 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρξε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι η προσφεύγουσα ζήτησε την καταδίκη της καθής και η τελευταία ηττήθηκε, πρέπει να καταδικαστεί στα δικαστικά έξοδα, τόσο τα δικά της όσο και της προσφεύγουσας.
- 129 Η Γαλλική Δημοκρατία φέρει τα δικαστικά της έξοδα, κατά το άρθρο 87, παράγραφος 4, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (δεύτερο πενταμελές τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Ακυρώνει την απόφαση 2003/216/ΕΚ της Επιτροπής, της 15ης Ιανουαρίου 2002, σχετικά με την κρατική ενίσχυση που εφαρμόζει η Γαλλική Δημοκρατία υπέρ της *Crédit mutuel*.

2) Η Επιτροπή φέρει τα δικαστικά της έξοδα και τα έξοδα της προσφεύγουσας.

3) Η Γαλλική Δημοκρατία φέρει τα δικαστικά της έξοδα.

Pirrung

Tiili

Meij

Βηλαράς

Forwood

Δημοσιεύτηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 18 Ιανουαρίου 2005.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

H. Jung

J. Pirrung

Περιεχόμενα

Ιστορικό της διαφοράς	II - 147
Crédit mutuel	II - 148
Livret bleu	II - 148
Διοικητική διαδικασία	II - 151
Προσβαλλομένη απόφαση	II - 152
Διαδικασία και επιχειρήματα των διαδίκων	II - 158
Σκεπτικό	II - 159
Εισαγωγικές παρατηρήσεις	II - 159
Επί της αιτιολογίας της προσβαλλομένης αποφάσεως ως προς τον προσδιορισμό της ενισχύσεως	II - 160
Επιχειρήματα των διαδίκων	II - 160
— Επί του χαρακτηρισμού του μέτρου που παρέσχε πλεονέκτημα	II - 161
— Επί του χαρακτηρισμού των κρατικών πόρων	II - 166
— Επί του χαρακτηρισμού του Livret bleu ως νέας ενισχύσεως κατά τη θέσπισή του το 1975	II - 167
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου	II - 169
— Διατακτικό και «συμπέρασμα» της προσβαλλομένης αποφάσεως	II - 170
— Ανάλυση υπό το πρίσμα της έννοιας της κρατικής ενισχύσεως	II - 172
— Ανάλυση της νοθεύσεως του ανταγωνισμού και των επιπτώσεων στις εμπορικές συναλλαγές	II - 173
— Ανάλυση των κρατικών πόρων	II - 177
— Ανάλυση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος	II - 180
Επί των δικαστικών εξόδων	II - 187